

SENDİKALAŞMA

• Teoman ALPTÜRK: Değerli konuklar, değerli arkadaşlar, TMMOB EMO-ATO ve Eğitim Der'in hep birlikte düzenledikleri SENDİKALAŞMA PANELİ'ne hoş geldiniz. Biliyorsunuz, bütün çalışanlar üzerinde yoğun bir baskı söz konusu, özellikle de son dönemde çeşitli standartlar uygulanıyor bu konularda. Bu bakımdan çalışanların da örgütlü davranması, örgütlerini kurabilmesi konusunda çalışmalarını yapmaları gerekiyor. Demokrasinin en basit ve en vazgeçilmez kurallarından biri toplulukların kendi çıkarlarının ve haklarının bizzat bu sorunla muhatap olan kitle tarafından ele alınmasıdır. Bizler de şu ana kadar sendikalaşma yönünde bir adım atamamış veya örgütlenmesini tamamlamamış kesim olarak bu konudaki çalışmalarımızı yapmak, tamamlamak durumundayız. 1980'den bu yana düşünce ve örgütlenme özgürlüğü üzerindeki baskı ve kısıtlamaların en önemli araçlarından biri olarak da sözleşmeli personel uygulaması geliştirildi. Bu uygulama yürürlüğe girdiğinde görüldü ki, yüksek ücret gibi gösterilen bir ücret karşısında iş güvensizliği ve örgütsüzleştirme getiriyor. Çok açık bir şekilde Türkiye'de bütün yasalara rağmen sözleşmenin temel maddelerinden biri bir sendikaya üye olmamadır. Ancak, kamu çalışanları için örgütlenmeyi bu kadar kısıtlayan yönetimler işveren ve sermaye kesimi konusunda aynı görüşü savunmuyorlar ve bu alanda çifte standart uyguluyorlar. Yasal olarak bütün dernek ve meslek kuruluşlarına siyaset yapmak yasak olmasına rağmen bu kesimlere ve örgütlerine bu konuda da konuşmak, hatta çeşitli öğütler vermek serbest. İşte biz istiyoruz ki kamu çalışanları da sendikalarına kavuşsunlar. Bu bakımdan belli bir taşmayı yeniden başlatmış, ilk adımı bugün atmış oluyoruz ve kamu çalışanlarının sendikalaşma hakları yönünde bir çalışma yapmış olacağız. Neler yapılabilir? Hakları nelerdir? Nasıl sendikalaşabilirler? Belki sektör sektör, kendi içlerinde, kendi kurultaylarını düzenleyip daha sonra bir genel çalışanlar kurultayı düzenleyip sonuca varmak mümkün gibi geliyor bize. Bu konuda çok kararlı davranması gerekiyor kamu çalışanlarının. Bunda hemen bir şeye daha dikkatinizi çekmek istiyorum. Neden gerek iktidarın yöneticileri, gerekse Türk-İş yöneticileri son işçi eylemlerini apolitik olarak göstermeye çalıştılar ki biz bunun böyle olmadığını hep birlikte gözlüyoruz. Şimdi sıra memurlarda ya da kamu çalışanları dediğimiz kesimde. Şu anda bu arkadaşların bu çalışan kesimin haklarının korunması yalnızca devlete kalmış durumda. Peki, bu kesimin kendi haklarını savunmaya niye hakları yok? İşte bugün soracağımız sorulardan biri

de budur. Geçmişte başlamıştık. TMMOB ve teknik elemanlar da üç teknik eleman kurultayı gerçekleştirdiler. Ancak bu, 80 dönemiyle birlikte kesintiye uğradı. Yeniden haklarımızı aramaya ve kendi haklarımızı ancak bizim tarafımızdan savunulacağına ve bunun yalnızca ücretlendirme sorunu olmadığını bir tartışma dönemi açarak kamuya duyurmak istiyoruz. Bugünkü panel bunun başlangıcı. Hepinize hoşgectiniz diyorum, arkadaşlarıma başarılar diliyorum.

• Musa ÖZDEMİR: Sayın Alptürk'e teşekkür ediyorum.

Şimdi, Sayın ALPTÖRK konuyu gündeme getirdi. Neden sendikalaşma? Sendikalaşmanın önünde duran engeller ve yapmamız gerekenler. Ben olayın ekonomik boyutuna çok kısa değinmek istiyorum. Neden sendikalaşma? Sendika/ekonomik ve demokratik hakları elde etme aracıdır. Türkiye'deki memurlara baktığımızda, bugün sayıları 1.720.000 civarında. İşçi sayısı 3.500.000. Sendikalı işçi de 2.500.000 civarında. Bir kere bu nicel durum son derece önemli. Hele işçiler ve memurların federasyon veya konfederasyon biçiminde bir arada örgütlenbildiğim düşünürsek, bu nicel güç, Türkiye'nin yazgısına damgasını vurabilecek bir sayısal çoğunlukta. Bugün aileleriyle birlikte 6 milyon civarında olan memur var. Önündeki sıkıntı nedir? Bu nereden kaynaklanıyor? Bakıyoruz çeşitli memur yasaları var Personel yasası, silahlı kuvvetler yasası, çeşitli kararname, kanunlar, verilen ödenekler, tazminatlar o kadar çeşitli ki bugün hangi memurun neye göre, ne aldığını saptamak olanaksız hale gelmiş, özellikle ekonomik ve siyasal bunalım dönemlerinde 60,70,80, gibi çeşitli düzenlemeler denenmiş "Personel reformu yapacağız" adı altında. Fakat şu gözden kaçırılmış: Çağdaş memur hareketini, dünyadaki çağdaş memur hareketinin bilgi ve deney biricimi gözardı edilerek sorun yasalarda yapılacak değişikliklerde, personel yasalarında yapılacak değişikliklerde aranmış ve en sonunda iş o noktaya gelmiş ki artık kanun hükmünde kararnamelerle sorup çözümlenmeye çalışılır bir hale gelmiş. Kanun hükmünde kararnamelerin bir de özelliği var. Biliyorsunuz tamamen siyasal iktidarın güdümüne kalmış bir olay. Sorun, Türkiye'nin ekonomik yapısından kaynaklanıyor. Bunun için de memur Türkiye'nin ekonomi yapısını değiştirecek boyutta örgütlenmek durumundadır. Sorun, memurun sorunu, Türkiye'nin sorunundan soyutlanamıyor. Üretim, büyüme bölüşüm değiştirilmedikçe çalışanlardan yana, emekçilerden yana bu sorunun çözümü olanaksız. Sağlık, eğitim, konut, kooperati-

fçilik, dinlenme, sosyal güvenlik, spor gibi konular siyasal iktidarın tek yanlı kararlarıyla düzenlenmektedir. Plan yoktur, gerçi işçi sendikaları zaman zaman belli girişimlerde bulunmaktadır ama o da yeterli olamamaktadır. Bizim insanca yaşama aracı olarak nitelediğimiz bu gereksinmeler üzerinde söz ve karar sahibi olabilmemiz (çalışanların) ülkenin ve kendi yazgımızı bizzat çizebilmemiz ancak örgütlenmeden geçiyor, örgütlenme de, demokrasinin olmazsa olmaz kurallarından birisi, düşünce ve örgütlenme özgürlüğü. Bunların önündeki engelleri daha sonra değineceğiz. Bugün gündemimiz işte bu örgütlenme özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü dünyada memurlar açısından 1900'li yıllarda başlamış ve bugün grevli toplu sözleşmeli sendikal hak dahil örgütlenme hakkı olan bazı ülkelerde bu hakkın tanındığı yıllara değinim: Kanada 1967, Norveç 1958, Fransa 1963, Gine 1959, Yukarı Volta 1960, Portekiz 1974. Bu mücadele uluslararası metinler oluşturdu. Türkiye bu metinlerden bazılarını imzaladı. Şimdi TODAİ öğretim üyesi Prof. Dr. sayın Mesut GÜLMEZE söz vereceğim ve kendileri hem dünya memur hareketinin bu belgelerini hem de bu belgeler karşısında Türkiye'deki yasal durumu, bizlere açıklayacaklar.

• Prof. Dr. Mesut GÜLMEZE: Teşekkür ederim. Değerli arkadaşlar, bu panelin düzenlenmesinden 2 gün önce yanılmıyorsam, sayın Çalışma Bakanı İmren AYKUT Avrupa sosyal şartının onaylanmak Özere parlamentoya sunulması ve TBMM İçişleri Komisyonunda görüşülmesi sırasında anayasamızın memurların sendika hakkını yasakladığını, bû sözcüğün altını çizerek söylüyorum, yasakladığını ve bu nedenle de şartın örgütlenme hakkı ile toplu pazarlık hakkını güvenceye alan maddelerinin onaylanmak istenmediğini söyledi. Bu tümüyle yanıltı. Anayasa da böyle bir yasağın olmadığını biz biraz gecikerek de olsa, anayasanın kabul edilmesinden epeyce bir süre sonra anlamıştık, keşfetmiştik. Bunun acaba anayasanın hangi maddesinde yer aldığı sayın bakan tarafından herhalde açıklanması gerekir. Kamu görevlilerinin örgütlenmesi konusunda dünyada ve Türkiye'de çok önemli gelişmeler oldu. Türkiye bu gelişmelerin çok gerisinde kaldı. Emeğini ücretle yada aylıkla başkasına kiraya vererek, geçimini sağlayan insanlar, genellikle iki ana çalışma rejimi çerçevesinde çalıştırılmaktadırlar. Ya statü temeline dayalı olarak insanlar çalışmaktadır, ya da sözleşme temeline dayalı olarak çalıştırılmaktadır. Birincisi tamamen tek yanlı bir çalışma rejimidir; çalışanın düşüncesinin, görüşünün alınması, sorulması söz konusu değildir. Sözleşme ise, iki yanlı, demokratik ve çalışanların görüşünün de alınması, yolu ile çalışma ilişkilerinin düzenlendiği bir rejimdir. Bu iki rejim, bir tarihe kadar birbirinden kesin çizgiler ile ayrılmıştı az çok. İki ayrı rejim oluşturmanın, kendine göre tarihsel nedenleri vardı, ama 1960'lı yıllara gelindikten sonra bu iki rejim arasında bir yakınlaşma olgusu başladı. Sözleşme rejimi iş güvenliği ile ilgili olarak zaafları gidermeye çalışırken statü rejimi de sendikal haklar yönünden boşluğunu doldurmaya başladı. Sendika hakkı, grev hakkı, toplu pazarlık hakkı, artık, bir zamanlar, kesinkes statü rejimi ile bağdaşmayacağı sanılan bu sendikal haklar statü rejimi içinde

yer almaya başladı. Şimdi, bugün neredeyiz? Bugün ben size bu hakkın uluslararası dayanaklarından söz etmeye çalışacağım. Türkiye'nin sadece imzalararak değil, parlamentosundan geçirerek, onaylayarak taraf olduğu ve anayasaya göre de bağlı olduğu bazı sözleşmelere dayanarak bu hakkın kamu görevlileri için yasal bir hak olduğunu anlatmaya çalışacağım. Şunu herşeyden önce bilin ki arkadaşlar, bugün yürürlükte olan ulusal kurallar açısından ister anayasaya bakın ister yasalara bakın, kamu görevlilerine sendika hakkını yasaklayan hiç bir kural yoktur. Ama burada, bu noktada takılıp kalmamak gerekiyor. Çünkü iç hukuk bu açıdan hakkı ne tanımıştır ne de yasaklamıştır. Eğer ulusal kurallar çerçevesinde herhangi bir düzenleme yapılmamış ise, özgürlük rejimi var demektir. Çünkü anayasa hukukunun yerleşmiş yorum ilkelerinden birine göre kuşku durumunda özgürlüğün var olduğu biçiminde yorum yapmak gerekir. Oysa bizde geçerli olan nedir? Hakkın açıkça tanınmamış olmasını yasaklanmaya eş değer sayıyoruz. Bu çok büyük bir yanılgıdır, ve bugün halâ bunun en son örneğini, başta belirttiğim gibi, sayın çalışma bakanı vermiştir ve açıkça hiçbir kural bulunmamasına karşın, anayasanın bu hakkı yasakladığını söyleyebilmiştir. Bu noktayı belirttikten sonra hemen bu hakkın, "sendikal hakların uluslararası dayanakları, kaynakları nelerdir?" konusuna girmek istiyorum.

Bunun için arkadaşlar, önce bir teknik konuyu açıklığa kavuşturmak istiyorum. Çünkü benim görüşüme göre bugün kamu görevlilerinin sendikal hakları, yasar bir haktır. Bu hakkın hukuksal dayanakları vardır ama bu hak ulusal hukuktan değil, uluslararası hukuktan doğmaktadır. Anayasamız, usulüne göre yürürlüğe giren uluslararası sözleşmeleri, antlaşmaları kanun hükmünde saymıştır. Ardından bununla yetinmemiştir. Bu tür uluslararası sözleşmeler, usulüne göre yürürlüğe konulursa bunlara karşı anayasaya aykırı oldukları iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmasını da kaldırmıştır. Bir uluslararası sözleşme nasıl usulüne göre yürürlüğe girer? önce TBMM onaylanmasını bir yasayla uygun bulur. Ardından cumhurbaşkanı yine anayasaya göre o sözleşmeyi onaylar ve yayımlar ve dolayısıyla da anayasamıza göre de kanun hükmünde sayılır. Türkiye'nin onayladığı sendika hakkı ile ilgili iki uluslararası belge vardır. Ve sendika hakkının dayanağı bu iki belgedir. Bunlardan birincisi Avrupa Konseyi çerçevesinde 1950'de imzalanan ve Türkiye'nin de 1954 yılında onayladığı İnsan Hakları Avrupa sözleşmesidir. kincisi ise bir ILO sözleşmesidir. O da 1950'de onaylanmıştır. Türkiye tarafından 98 sayılı örgütlenme ve toplu pazarlık hakkı sözleşmesi olarak bildiğimiz sözleşmedir. Bu iki belge sendikal hakları düzenleyen, tanıyan ve bir anlamda birbirini bütünleyen belgelerdir. Ve bugün benim görüşüme göre kamu görevlilerinin sendikal haklarının hukuksal dayanağı bu iki belgeden oluşmaktadır. Şimdi kısaca bunların içeriğinden söz ederek çerçevesini çizmeye çalışayım. İnsan Hakları Avrupa sözleşmesi altında sosyal hakları tanıyan güvence altına almak isteyen bir belge değildir. Siyasal hakları, daha çok geleneksel klasik hakları tanıyan ve ortak güvence sistemine almayı amaçlayan bir belgedir. Çünkü sosyal haklarla ilgili ola-

rak o yıllarda Avrupa Konseyi üyesi devletler arasında ortak anlayışa ulaşamamıştır ve o konunun bir başka belge ile düzenlenmesi istenmiştir. Ve o belge de 1960'lı yıllarda kabul edilmiştir ve işte bugün parlamentoda onaylanmak üzere olan Avrupa sosyal şartı, sosyal hakları düzenleyen Avrupa Konseyi'nin ikinci önemli belgesidir. İnsan Hakları Avrupa sözleşmesi bir maddesinde çıkarlarını korumak ve savunmak için herkese sendika kurma ve sendikalara üye olmak hakkı da dahil olmak üzere örgütlenme hakkını tanımıştır. Demek ki ilke bu hak hiçbir ayırım gözetmeksizin çalışan çalışmayan ayrımı gözetilmeksizin herkese tanınmıştır. Ancak sözleşme 2. fıkrasında bazı kamu görevlileri açısından kısıtlamalar konulabilmesine olanak tanımıştır. Bunlar da silahlı kuvvetler ile polis devlet yönetimi üyeleridir. Onun ötesinde bu hakkın başka birçok nedenlerle ve başka birçok koşullara da uymak koşuluyla kısıtlanabilmesine yine olanak vermiştir. Çünkü bu neredeyse 40 yıl önce bağitlanmış kabul edilmiş bir sözleşmedir ve Avrupa Konseyi üyeleri bugün bu sözleşmenin çok üstünde sendikal hakları gerçekleştirmişler ve uygulamaya aktarmışlardır. Bu istisnalar bugün ne silahlı kuvvetler, ne polis, ne de devlet yönetimi üyeleri için üçümüz açısından getirilmiş değildir. İnsan Hakları Avrupa sözleşmesi kısıtlanmasına olanak vermiş olmasına karşın bugün yürürlükte olan ulusal kurallar açısından ne silahlı kuvvetler için, ne polis için, ne de kamu görevlilerinin tümü için sendika yasağı yoktur, dolayısıyla İnsan Hakları Avrupa sözleşmesi açısından kamu görevlilerinin sendika hakkı doğmuş durumdadır, ikinci belge ILO'nun 1949'da kabul ettiği ve Türkiye'nin de 1951 yılında onayladığı 98. sözleşmedir. Bu sözleşme temelde örgütlenme hakkını işverenden gelebilecek saldırılara karşı güvence altına alır. Bir de biliyorsunuz 87 sayılı sözleşme vardır, Türkiye'nin bir türlü onaylamaya yanaşmadığı. O, sendika hakkını ve özgürlüğünü devlete karşı korur, 98 ise işverene karşı korur, ister özel işveren, ister kamu işvereni olsun. Birinci işlevi budur. Örgütlenme hakkını, kısacası eksiksiz biçimde korumayı amaçlayan bir belgedir 98. Ama 98'in bir başka önemli özelliği de gönüllü ve özgür toplu pazarlık hakkını güvence altına alan bir belge olmasıdır. Çalışma koşullarının çalışanlarla ve çalışan örgütleriyle toplu pazarlık hakkını Toplu İş Sözleşmeleri aracılığıyla belirlenmesini bu yöntemin özendirilmesini) geliştirilmesini ve yaygınlaştırılmasını sağlayıcı önlemler alınmasını öngören bir belgedir. İşte bu iki belge arkadaşlar kamu görevlilerinin sendikal haklarının uluslararası hukuktan doğan kaynaklarıdır, dayanaklarını oluşturmaktadır. Şu noktayı hemen açıklamak isterim ki çok önemlidir, 98 sayılı sözleşmenin bir maddesi bizim onay yasında yanlış çevrildiği için, yanlış anlaşılmaya elverişlidir. Sanki sözleşmeye bakarsanız bu sözleşme bütün devlet memurlarını kapsamı dışında tutmuştur ve dolayısıyla benim biraz önce bu sözleşmeyle ilgili olarak yaptığım açıklamalar devlet memurları açısından geçerli değildir; sadece işçiler açısından geçerlidir inancı doğabilir. Sözleşmenin bu konuda İngilizce ve Fransızca orijinaleri arasında bir tutarsızlık vardır. ILO'nun denetim organları bu tutarsızlığı gördükleri için yorumlarını 35 yıldan beri İngilizce metne bakarak yapmışlardır ve dediğim doğrultuda sözleşme olmadığını

sadece üst düzeyde kamu görevlilerini kapsamı dışında tutan; kamu gücü organı olarak davranan, sayısı son derece sınırlı olması gereken kamu görevlilerini kapsamadığı yolunda yorumlamışlardır ve uzmanlar komisyonunun bu görüşü Mart 1989 tarihli raporuna da Türkiye'yle ilgili olarak girmiştir. 89 Mart raporunda uzmanlar komisyonu Türk hükümetinden açıklanmasını, istemiştir ve onun da ötesinde bununla ilgili bütün yasaları, yönetmelikleri, mevzuatı bana gönder demiştir, ILO'nun en yetkili denetim organı. Dolayısıyla açıkladığım bu görüşler bugün Türkiye'yle ilgili olarak Türkiye'nin onayladığı 98 sayılı sözleşme çerçevesinde ILO gündemine girmiştir ve belki de önümüzdeki günlerde uygulama komisyonunda bu konuda hükümet, ilk yanıtını verecektir ve ilk sorgulamasını ILO denetim organı önünde geçirecektir. Onun için kamu görevlilerinin sendikalaşması ve gönüllü toptu pazarlık haklarından yararlanması sorunu bugün sadece bu yaptığımız panellerle ulusal gündemde yer almakla kalmamıştı, uluslararası gündeme de girmiştir. Teşekkür ederim.

• Musa ÖZDEMİR: Sayın Gülmez'e teşekkür ediyoruz. Toplantımıza gelen birkaç mesaj var. Bunlardan bir tanesi son derecede anlamlı, önce okuyayım. Kamu Personeli ve Sendikal Haklar Paneli tertip komitesine. Mesaj uzun ama özetlendi. 80 öncesi Türkiye'de kamu personeli olarak çalışan ve tüm çalışanlarla birlikte sağlık emekçilerinin demokratik sendika hakkı için aktif savaşını yürüten bu nedenle yurt dışına çıkmak zorunda bırakılan bizler, sınırlı olanaklarla zor koşullarda gerçekleştirdiğimiz ve kamu çalışanlarının demokratik sendika hakkı savaşımında önemli bir köşe taşı olacağına inandığımız panelinizden duyduğumuz kıvancı öncelikle belirtmek isteriz. Kamu çalışanlarının bu forumundan Türkiye demokrasi güçlerinin önemli kazanımlar elde edeceğine olan inancımızı bir kere daha belirtir, ortak savaşımızda sonsuz başarılar dileriz. Hasan Fehmi Mavi, Ramis Doğan, Ahmet Demirel, Faik Yılmaz.

Türk hemşireler derneği genel başkanı sayın Lalezar Mürşit Pınar*ın bir mesajı var. Kamu çalışanlarının sendikal örgütlenmesi gibi önemli bir konudaki harcadığınız saygın çabaları başarı dilekleriyle selamlar, saygılar sunarım.

Türk-İş Genel Eğitim Sekreteri ve sağlık iş sendikası genel başkanı sayın Mustafa Başoğlu da bir mesaj göndermişler. Kamu kesiminde çalışanların sendikal örgütlenmesi sendikamızın kuruluş amaçlarından olup 1967 yılından beri bu konuda yoğun bir mücadele verdik. Kamu kesimi çalışanlarının bu hakkı elde edemediği sürece sorunlarına kesihim» kalıcı çözüm getirmesi mümkün değildir. -Bu amaçla kuruluşlarımızın başlattığı çalışmalarını gönülden destekliyoruz. Ankara dışında olacağımızdan aranızda bulunamayacağım için üzgünüm, başarı dilekleriyle saygılar sunarım. Bir mesaj daha var. Tüm kamu kesimi çalışanlarının örgütlenme ve sendikal mücadelesinde birlikteliğini, gerekliliğini kanıtlayan ve dayanışma yolunda atılan bu ileri adımı tüm içtenliğimizle destekliyoruz. Panelde dile getirilen görüşlerin ividikle hayata geçirilmesini diliyoruz. Teknik sağlık mensupları derneği. Türkiye'de memur sendikalarının geçmişini yakından bilen teknik elemanlarının örgütlülük deneyimini

yaşamış olan, teknoloji örgütlenme ilişkilerinin içinde bulunan ve bugünü çok iyi yorumlayabilecek bir dostunuz şimdi size hitap edecek, Türkiye M.M.O.B. eski genel başkanı ve teknik elemanlarının bir anlamda dili, sesi sayın Teoman Öztürk.

• Teoman ÖZTÜRK: Bu panelin konusu sendikal örgütlenme diye geçiyor. Bana göre sendikal haklar mücadelesi olmalı idi. Yahut da daha genel anlamda haklar mücadelesi olmalı idi. Çünkü yok, sendikal haklarımız yok. İşçiler için bile son derece kısıtlı ve baskı içinde geçen günleri yaşıyoruz, görüyoruz. Bunun için dünyada ve ülkemizde de oldukça eskilere dayanan bir sendikal mücadele tarihi var. Bu yanına fazla değinmeyeceğim ama bu hakkın elde edilmesi isteniyor ise varolan hakların, sendikal hakların korunup geliştirilmesi iyileştirilmesi isteniyor ise bunu isteyenler bu tarihi, bu geçmişini yakından izlemek, bilmek, öğrenmek ve değerlendirmek durumunda olmalıdır. Benim bildiğim kadarıyla Türkiye'de bu konuda oldukça büyük bir birikim, bir pratik ve oldukça çok sayıda kaynak var. Bu toplantıda bana düşen görev, teknik elemanların bu konudaki çabalarının geçmişin* bir bakmak, bazı görüş, düşünce ve önerilerini dile getirmek olacaktır.

Bilinen çok genel bir deyiş var: Hak verilmez, alınır, diye. Bu, sendikal alan içinde böyle her alan için de böyle. Çünkü güçlü ve örgütlü olarak bileğin hakkıyla alınmayan haklar, bir dönem sonra ilk fırsatta bunu veren, karşılıksız veren efendiler tarafından ilk fırsatta geri alınmaya çalışılmakta ve zaman zaman da alınmaktadır. Benim gibi 50 yaşlarına varan kuşak Türkiye'de 10 yıllı dönemler yaşadı. Bu 10 yıllar insanları bugün çok aktif bir biçimde ya da yoğun bir biçimde tarifi edildiği gibi mücadeleden alıkoymuyor. Bir inancımı vurgulamak istiyorum. Türkiye'de her 10 yılın sonu bir evvelki 10 yılın sonunda daha geride olmamıştır. Ama suskunluklar yaratılıyor, örgütler dağıtılıyor, kapatılıyor ama yaşam devam ediyor. İnsanlar daha çok bilinçleniyorlar, daha çok deney sahibi oluyorlar, daha düzenli örgütlenmeler yapıyorlar, bu kesin inancım. Bu rakamlarla da saptanabilir, nicel, nitel gelişmelerle de saptanabilir. Bakın 1960 yıllarında Türkiye'de sosyal mücadelelerde, toplumsal mücadelelerde yer alan insanların sayısı zannediyorum 1000-1500'ü geçmiyor/Hapishaneye girenler, çıkanlar falan. Bu 12 Eylül'den sonra bunların sayısı resmi rakamlara göre 125000'i geçmiştir. Bugün burada konuşmacılara bakıyorum, tabii kendimede, ve dinleyicilere de bakıyorum önemli bir özellik gösteriyor, bu topluluk. Büyük bir çoğunluk aydınlar, küçük burjuvazi soyundan geliyoruz. Bilindiği gibi küçük burjuvazi uzun yıllar boyu bıçak sırtında yürümüş ve zor yürümüş aslında, dengesini kaybettiği anda ya sağa ya sola düşebiliyor kolaylıkla. Buna ne dersiniz deyin, bu ayrımlarda aydınlara sola düşmek gibi önemli bir görev düşmüş. Bu savaş yada mücadele anlayışının başında bana göre örgütlenme geliyor. Örgütlenme çabaları ve anlayışına sahip olunması geliyor. Türkiye'de bilinebilen ilk sendikal haklar belgesine tahmin ediyorum, yanılmıyorsam Çini iş kolunda, Kütahya civarında 1600-1700 yılları arasında rastlanıyor, ilk toplu sözleşme anlayışı işçilerle işveren arasında yapılan. Ara-

dan yıllar geçiyor. Sendikalaşma yani ekonomik ve demokratik haklar savaşımı bir türlü gelişmiyor. Bu yalnız bize has bir iş değil, birçok ülkede böyle. Türkiye insanların bir çoğu 1960'dan sonra okuma ve öğrenme şansına kavuşmuşlar. Çünkü kitap girmeye başlamış. Araştırma olanakları gelişmiş, çok geç olmasına rağmen bir mücadeleye anlayışı gelişmiş ve birikim başlamış. Bir yandan okumaya çalışıyor bir yandan araştırmaya öğrenmeye çalışıyorlar. Ama kolay değildi 100'lerce yıl okumaktan ve bilgilendirilmekten mahrum bırakılmış bir toplumda her şey o kadar istenildiği gibi çabuk ve hızlı gelişmiyor. Kaynaklar sınırlı. Yukarıda belirttiğim bu 10 yılların sonunda ülkemizdeki egemen azınlığın korkusu olan bir temel sorun ortaya çıkıyor. Bu örgütlü çalışan güçler korkusu. Bugünde sürüyor. Şimdi bizim atanımızda, yani teknik eleman alanında sendikal hak mücadelelerinin yakın geçmişine ve örgütlenmelerine kısaca bakmaya çalışalım. Daha 1974'lerde yapılmış bir araştırmaya göre kamu personelinin sendikalaşma hakkı bulunmayan 3 ülke var dünyada. Şimdi onlar ne durumda bilmiyorum. Türkiye'de hala var. 12 Mart 1971'de askeri darbeden önce kamu personelinin sendikal hakları vardı; Türkiye'de öncelikle öğretmenlerin sendikası TÖS gibi, teknik elemanların sendikası TEKSEN gibi. Bunlar toplu sözleşme, pazarlık hakkı olmayan güdük sendikalaşmalardır. Önemli işler yapıldı ama 12 Mart 71 ile 12 Eylül 80 arasında tüm çalışanlar gibi teknik elemanların da geçmişin deneylerini değerlendirerek sendikal hak almak mücadelesinde yoğun çalışmalar yaptıkları bir dönem oldu. Türk Mühendisleri ve Mimar Odaları Birliğinin öneri ve katkılarıyla 13 Nisan 1974'de 1. Türkiye teknik eleman kurultayını topladı. Bu kurultay 150 bin teknik elemanı temsil eden meslek kuruluşlarının, 25-35 arasında değişen kuruluşun katkılarıyla gelişti ve 75 de 2. si 76'da 3. s'ü yapıldı. Çok çeşitli konular var tartışılan konular içinde, beyin göçü,, sendikal haklar var, teknik elemana uygulanan statünün eleştirisi var. O dönemlerde az olmakla birlikte, sendikalı teknik elemanlar da vardı. Örneğin Hacettepe Üniversitesinin bir işyeri olan "SİSAT 'da" Sosyal-İş'e bağlı teknik elemanlar greve gitmişlerdi. Örneğin İstanbul'da bir firmada teknik elemanlar greve gitmişlerdi. Örneğin Mersin Soda Fabrikası'nda Petkim-İş üyesi işçilerin greve gitmesi üzerine, Mühendis ve Mimarlar sendikalı olmadıkları halde büyük bir çoğunlukla, bu direnişi desteklemek için patronun taleplerini reddederek işçilerin yanında greve, katılmışlardır. Az sayıda olmakla beraber böyle deneyimlerimiz var. Bu tür sendikal hakları elde etme yolundaki çalışmanın önemli ve çarpıcı örneği Türk Müh. ve Mimarlar Odasında yapılan bir çalışmada var. O dönemde, boyuna baskı ve saldırılar vardı, çalışanlar üzerinde yoğun siyasi kargaşa vardı, ideolojik sorunlar vardı. Bu saptamadan yola çıkan Türk Müh. Mimarlar Odası yönetim kurulu bir eylem programı yaptı kendisine. Bu 29 Haziran 79'da başlayıp, 19 Eylül 79'da sona erecek bir eylem programıydı. Bu programda 3-5 kente, mühendis mimarlar toplanıp bir araya gelip sorunları saptamak, neler yapacağımızı saptamak üzere dağıldık. Türkiye üzerinde kentlere gittik ve o program o tarihte bizim amacımızın çok üstüne çıktı. Bir takım toplu çalışmalar, programlı çalışmalar başlatıldı. Bu bizim um-

duğumuz şeyin üstündeydi bir, ikincisi kitlemiz mühendisler, mimarlar, çoğu toplantılara işçiler, tesisat üyeleri, memurlar, öğretmenler ve kuruluşları da katıldılar, görüşlerini belirtip önerilerde bulundular, konuştular, tartıştılar. Bizim umduğumuzu aşınca, o programda değişiklik yapmak zorunda kaldık. Niye daha aktif şeyler yapmıyorsunuz diye zorladılar. Bu üzerine yine bir Türkiye çalışmasından, bir kaç ay süren çalışmadan sonra 19 Eylül günü Türkiye'de tüm mühendis mimarlar Türk-İş ve DİSK de dahil olmak üzere çeşitli kuruluşların desteğini ve üyelerini de kapsamına alarak bir günlük işi bırakma eyleminde bulundu. Bunu şunun için anlatıyorum, örgütlü mücadele olduğu takdirde, haklar doğru tesbit edildiği takdirde Türkiye'de bir takım şeyleri yapma olanağı hala var. önümüzde yine zor günler var gibi geliyor bana. Gerçi insanlar suskun, bastırıldı, sindirildi falan gibi şeyler deniyor ama ben o görüşlere pek katılmıyorum. Şimdi bu zor günler var dedik önümüzde, ne yapacağız? Ne yapmalıyız? Birkaç insan ve düşünceden söz etmek istiyorum. Hipatyal diye bir kadın duyduz mu hiç? Hipatyal: Dünya'nın ilk kadın matematikçisi. Babasının ve o zamanki ünlü birkaç matematikçinin eserlerini, görüşlerini, haklarını, insan haklarını savunduğu için yakalanmış. Bu 370-415 yıllarından sonra yaşamış bir kadın matematikçi ve hak savaşı yüzünden bireysel olarak pek çoy şeyler vermiş, çünkü derisi midye kabuğuyla kazılarak öldürülmüş bu matematikçi. Bunun gibi yüzlerce var, ama bu bir örnek. Bir İtalyan düşünürü Giovanni Piko diye; bu da 1688-1744 yılları arasında yaşamış; "İnsanlar kendi tarihlerini kendileri yaparlar", diyor. Bir Alman düşünürü var; Fichte 1762-1814 yılları arasında yaşamış. Tarihin amacı diyor, usa ve özgürlüğe doğru yükselmektir. Bu amacı gerçekleştirmek için bir çocuk saflığından yola çıkan tarih, yılanlar içinden geçerek kutsallığın özgür alanına mutlaka kavuşacaktır. Bir de, bir atasözü "korkunun ecele faydası yoktur." Bu laf iki yönlü de kullanılabilir. Birisi egemen sınıflar için. Onlarda korkuyorlar, örgütlü güçlerden korkuyorlar, insanların bir arada davranmalarından korkuyorlar, mücadelesinden korkuyorlar. Birde çalışanlar açısından. Onlarda korkuyorlar. Niye korkmasınlar ki? örgüt yok, örgütlü mücadele yok. Bu kadar kötü giden, bu kadar yüzsüz politikalar izleyen bir iktidar döneminde bana göre bir süredir, bu kadar suskunluğun bir anlamı olmalıdır, şimdi toparlayacak olursam: Bir, bu korku yenilmeli; iki, örgütlenme çok yönlü yapılmalı. Sendikalarla iş birliği, kurmakla başlamalı. Biraz evvel, eğer doğruysa söylediği, Başoğlu'ndan bir mesaj geldi, umarım doğrudur. Doğru olması iyi olur. Onlarla da ilişki kurarak tüm çalışanların birarada davranışıyla bu örgütlenme mücadelesine bir hız kazandırmak lazım. Bu anlayışla iş yeri düzeyinde başlayan örgütlenmeler başlangıçta Teoman'ın da değiştiği gibi teknik elemanlar kurultayı, öğretmenler kurultayı gibi şeyler ama mutlaka çalışanları da ele alarak, biraz da korkuyu bir yana atarak sürdürmek zorundayız. Ancak böylece başarıya kavuşma şansı var. Demin söylediğim gibi siyasi koşullar, şartlar ve dönemin şartları. Bir de son olarak böyle bir mücadeleye girerken nüans gerekiyor, bilinç gerekiyor, kararlılık gerekiyor, inat gerekiyor, hakları savunmak için her şeyi yapmak gerekiyor, çalışanların

haklarını savunmak için. Eğer böyle yola çıkılır ise yukarıda değindiğim bu husustaki yorumlarla katılınır ise ben Türkiye'de genel anlamda yol alınacağına inanıyorum.

• Musa ÖZDEMİR: Bugün Türkiye' de düşünce ve örgütlenme özgürlüğü alanındaki kısıtlamalardan en çok etkilenen kesimlerden biri öğretmenler, öğretmenlerin geçmişinin ve bugünün güncel sorunları ve somut çözüm önerileri konusunda sözü Mustafa Atasoy'a veriyorum.

• Mustafa ATASOY: Değerli arkadaşlar Türkiye öğretmenlerinin köklü bir örgütlenme geleneği vardır. Türkiye öğretmenleri bunun daha da ötesinde örgütlenme mücadelesinde öteki kamu görevlilerine kamu çalışanlarına örnek olmuş, öncülük etmiştir. Bu nedenle öğretmenlerin örgütlenme mücadelesinin geçmişi belki bugünkü kamu çalışanlarının örgütlenme mücadelesine de ışık tutacaktır. Ben önce çok kısa olarak Türkiye öğretmenlerinin örgütlenme mücadelelerinin geçmişinden söz edeceğim. Bilinen ilk öğretmen Örgütü 1908 de devrimden sonra kurulmuş bulunan Encümen-i Muallim'dir. Bu cemiyet ya da bu dernek Muhafaza-ı Hukuku Muallimin Cemiyeti adıyla daha sonra kurulan bir başka dernekle birleşerek Cemiyet-i Muallimi yani öğretmenler derneğini oluşturmuştur. Edime-Trakya dolaylarında 1911'de önlü eğitimci Nafi Atif Kansu'nun öncülüğüyle Naffili Muallimi adıyla bir başka dernek daha görülüyorsa da bu derneğin işleyişi hakkında eğitim tarihçileri öğretmen örgütünün tarihine ilgi duyanlar pek bir şey söyleyememektedirler. İlginç bir dernek, öğretmen sorunlarıyla falan ilgilenmemiş, belki, öğretmenleri birarada tutmak amacıyla kurulmuş. 8 Mart 1918'de İstanbul Türk Ocağı'nda, Türk Ocağı merkezinde kurulan bir dernek var. O dernek öğretmenler demeği adıyla kurulmuştur. Tüzüğünde öğretmenlerin tanışmalarını sağlamak, öğretmenlerin haklarını

savunmak, eğitimin yükseltilmesine katkıda bulunmak amacıyla kurulmuş. Bu derneğin ilginç bir serüveni var. O sıralarda 1920'lerin fonlarıyla 1921'lerin başlangıçlarında ilkökul öğretmenlerine aylıkları verilmiyor, ilkökul öğretmenleri greve gidiyor. Gerçekten ilk öğretmen grevi budur, öğretmenlerin, yani ilkökul Öğretmenlerinin büyük bir bölümü de bu örgüte üye, ama örgüt çok geniş bir sayıda üyesini oluşturan bu hareketi desteklemiyor. Desteklemediğini de gazetelerde açık bir biçimde duyuruyor. İşte bu öğretmenler derneğinin zayıflamasının giderek yaşamını yitirmesinin temel nedeni bu. Sonra ilkökul öğretmenleri yeni bir dernek kuruyorlar: Mekatip-i İktidayı Muallim Demeği. İlkokul öğretmenlerinin yeni bir dernek kurmaları üzerine, ilkökul öğretmenlerinin grevini desteklemeyen dernek yanlısını anlamış olacak, birleşme öneriyor. Ama onlarda yani yeni kurulan ilkökul öğretmenleri derneği de şiddetle reddediyor. Türkiye öğretmenlerinin ilk merkezi örgütü Muallimler Birliği'dir. Muallimler Birliği 6 kurucu üyeden oluşuyor. Birisi bayan. O-zamanın gazetelerinden birisinde bir bildiri yayınlıyorlar. Çok ilginç bulduğum birkaç satır okuyacağım sizlere bu bildiriden izin verirseniz. "Türk tarihi, öğretmenlerinden harekete geçmesini bekliyor, Kurtuluş Savaşı yılları öğretmenlerinin harekete geçtiği gündür ki Türkiye 20. yüzyıla layık olma hakkını elde edecek, ulusal devrim ve bağımsızlık savaşı bir kere daha güç bulacak ve ölüm-

süzleşecektir. Çağdaş bir toplum olarak yaşamak isteyen devrimci Türkiye yaşamasını sürdürmek için ihtiyaç duyduğu çağdaşlığa ve devrimcilığe ters düşen ölmeye mahkum bütün yanlış ve boş inançları devirecek ve bunun yerine doğunun ve batının uluorta kokmuş alışkanlıklarını değil, ulusal kültürüne uyan yeni kurumlarını kuracaktır." deniyor. Evet bu bildirin sonunda da öğretmenler Kurtuluş Savaşını desteklemeye çağrılıyor. Bu bildiri gericiilerin tepkisine yol açıyor. Konu meclise geyiyor; soru önergesini veren miHettevkeki de ilginç bir milletvekil. Afyon milletvekili; İmam. Diyor ki; Türkiye öğretmenler Birliği çok uzun bir bildiri yayınlamış, Fransız devriminden, Rus Devriminden, Mandan, yeniliklerden, devrimlerden, eski kurumların yıkılmasından söz edildiği halde tek sözcükle Müslümanlık söz konusu edilmemiş. Bu demek, üstelik diyor, bir bayan öğretmeni de kurucu üye olarak almış. Nasıl olur? Bir bayan erkekle birlikte aynı dernekte bulunabilir mi? Bu dernek yasal. Derneğin onursal başkanı Mustâfa Kemal. Derneğin üyeleri M. Kemal'in yakın çevresi, ünlü eğitimciler, ulusal Kurtuluş Savaşına eylemli biçimde katılmış, emperyalizme karşı direniş örgütlerini öncülük ederek desteklemiş, içinde bulunmuş kişiler. Böyle ünlü insanlar ama o kuşaklarda bile demeğe mevcut iktidar sanıldığı kadar güçlü bir biçimde sahip çıkamıyor. Demeğin kuruluşu yasaldir, deniliyor, demeğin yasa dışı bir tutumu yoktur, deniliyor. Ancak Ankara Valiliği deniliyor Bayan öğretmenlerle erkek öğretmenlerin bir dernekte bulunmasını uygun görmektedir. Ordan öyle bilgi aldık diyor. Şimdi arkadaşlar, bunu şunun için anlattım öğretmen örgütlerine tepkiler hep bu nedenle oluşmuştur. Bu örnek çok ilginç bir örnektir. Belki öğretmen örgütlenmesine neden karşı çıktığını, neden bu kadar ısrarla, şiddetle karşı çıktığını açıklığa kavuşturan bir örnektir. Eğer öğretmen örgütlerinin döneminin ilerici siyasi hareketlerini desteklememiş olsaydı halkın yanında, halkın mücadelesinin yanında yer almamış olsaydı o mücadeleye omuz vermemiş olsaydı, çıkar çevrelerinin ekmeğine yağ sürecek şekilde davransaydı hiç kimse inanın onlarla uğraşmayacaktı. Kimse ne TÖS'ü ne TÖBDEFTİ kapatamayacaktı. Evet Türkiye öğretmenlerinin ikinci merkezi örgütü bildiğiniz gibi Türkiye öğretmen Demekleri Milli Federasyonu'dur. Bu örgüt 20 yıl kadar yaşamış. İlk 10 yılında pek ilerici, demokrat bir tavır takınamamış. Kitlelerin gereksinimlerini karşılayacak bir eylem, plan oluşturamamış, o tür adımlar atamamış bir örgüt. O nedenle bölgesel öğretmen demekleri kurulmaya başlamış. İşte Ege bölgesi köy öğretmenleri demeği. Göller bölgesi köy öğretmenleri derneği, Marmara bölgesi köy öğretmenleri derneği gibi. TÖS'ün desteklediği ve her öğretmenin onur duyması gereken bir takım eylemler var. Biliyorsunuz bunların en başında grev hakkı olmadığı halde 1969 yılında 4 günlük boykot yapılmış olması, Devrimci eğitim şurasının toplanmış olması, hayat pahalılığına, faşizme karşı kitleleri bilinçlendirmek, kendi kitlesini öncelikle bilinçlendirmek için toplantılar düzenlemesi, yürüyüşler düzenlemesi, bu örgütün başlıca eylemlerinden. O nedenle Kayseri'de TÖS en leri, en militan unsurları yıkılarak çözülmesi istendi. TÖB-DER'de TÖS kapatıldıktan sonra kuruldu, önce TÖB (Türkiye öğretmenler Birliği) olarak kuruldu.

TÖS'ün kapatılmasının gerekçesinde çok ilginç. Ona da dikkatinizi çekmek istiyorum. Deniliyor ki; bu sendika ama grev hakkı yok. Grev hakkı olmadan da sendika olmaz. Bu bir kuruluştur zaten. O nedenle bunu yasaklayalım. Böylece öğretmenlerin elinden örgütlenme hakkını almış olmayız: Zaten öyle birçok yoktur, grev hakkı yoktur. TÖB-DER tabii sendika değil ama gerçekten ürkütücü eylemler yapıyor. O eylemler nedeni ile TÖB-DER'in de kapatılması gerekir. 12 Eylül işte demokratik kurultayın, yürüyüşlerin; kitlelerin desteğini, aktif desteğini kazanan, kitlelere gerçekten demokrasi bilinci aşılayan eylemlerin yapılması nedeniyle oluyor. Ve çok ilginçtir arkadaşlar, 12 Eylül'den sonra özel olarak örgütlenmeleri yasaklanan tek kamu çalışan kesim öğretmenlerdir. İşte 2908 sayılı dernekler yasının 4. maddesinde özel olarak öğretmenlerin örgütlenmeleri dernek kurmaları yasaklanmıştır.

öğretmenler neden örgütlenmelidir? Kamu çalışanları neden örgütlenmelidir? son yıllarda satın alma güçleri yarıdan da fazla düşmüş, baskıdan ağamaklı yılmışlar, hiçbirşey söyleyemez durumdalar. Ağır sorunların üstesinden tek başımıza gelemeyiz. Birleşmemiz, grevli, toplu sözleşmeli sendikalarda örgütlenmemiz gerekiyor. O sendikaların kurulması yasa) hakkımızdır.

Hatta İnsan Hakları Beyannamesinde de belirtilmiştir. Bu hakları vatandaşlarına tanıyacağına dair Türkiye, Helsinki sonuç belgesinde söz vermiştir. Güvencé altına alacağına söz vermiştir. Helsinki sonuç belgesi de iç hukukumuzdaki yasalar gibi uygulanmak zorundadır. Bu konuda Danıştay'ın 1968'de aldığı bir karar da vardır.

• Musa ÖZDEMİR: Sayın Atasoy'a teşekkür ediyoruz. Ankara Tabip Odası ilginç bir serüven yaşadı. Daha doğrusu Türk sağlık emekçileri son dönemde ilginç bir serüven yaşıyor. Sağlık personelinin, Türkiye'nin gündeminde olan sendikal örgütlenme konusundaki düşünceler, bugün yapılması gerekenler, atılması gereken somut adımlar nelerdir? Bu konudaki görüşleri de sayın doktor Ata Soyer dile getirecek.

• Ata SOYER: Teşekkürler sayın Özdemir. Ben bir iki şeye değinerek başlamak istiyorum sözlerime. Burda sadece Ankara Tabip Odası adına değil, tüm sağlık personeli adına konuştuğumun altını çizmek istiyorum. Tarihçe konusunda ve hukuki konuda arkadaşlarımız, hocalarımız yeterince bilgi verdi. Bugün ne yapabiliriz, bugün hangi noktadayızdan başlamak istiyorum, öncelikle sağlık personeli; diğer çalışanlardan daha sonra ayrıcalıklarını yitirmeye başladı. Ve bu ayrıcalık yitimi, sanıyorum seksen sonrası hızlı bir şekilde cereyan etti. Bugün bildiğimiz nesnel süreçler sonucu sağlık personeli; ücretli kendi emeğiyle çalışan, özekle çalışan insanlar ve işveren sağlık personeli diye ayırabiliyoruz. Bunun ne önemi var örgütlenmede? Şu önemi var: özellikle içinde bulunduğumuz Oda benzeri örgütlenmelerde bu üç çıkar grubunun çıkarlarının temsil edilmesi sorunu gündeme geliyor, özellikle ilk kuruluş aşamasında özel çalışan hekimlerin, özel çalışan sağlık personelinin çıkarlarını savunma anlayışıyla gündeme gelen Oda tipi "lonca" tipi örgütlenmeler artık, o niteliğini yitirmeye başlamıştır. Daha çok ücretli hekimlerin, emeğiyle geçinen hekimlerin

giderek örgütlerinde ağırlığını koymalarıyla, bu örgütlerin bir nitelik değişim süreci içine girdiğini görüyoruz. Bir diğer olay özellikle Mesut Bey'in belirttiği hukuki yan... Sanıyorum bu hukuki saptamadan sonra örgütler; neler yapacakları konusunda, çok somut noktaları önlerine koymaları gerekiyor, özeldde çalışan sağlık personeli için sendikalaşma konusunda bir engel yok. Ve bu konuda; hem eğitimci arkadaşlarımızın hem teknik personelin şöyle bir farklı avantajı var. Bu alanda örgütlü sendikalar var, ve sanıyorum. Teoman Bey'in de biraz önce vurguladığı Mustafa Başoğlu örneği ile, daha evvel bu konuya yeterince duyarlık göstermedikleri halde, şu anda daha duyarlı görünmeleri, bizim için bir avantaj olabilir. Sağlık personelinin şu anda, yaklaşık % 50'si sendikalı. Diğer geriye kalan % 50 ile (özeldde çalışan % 50 ile) SSK personelinin toplamı 22000 civarında bir potansiyel oluşturuyor. Bu 22000 kişinin ya tek başına ayrı bir sendika kurma ya da mevcut Sağlık-İş yada, Tüm Has-İş çevresinde birleşme olasılığı var. Yani önümüzdeki sıcak gündemden birisi bu. kincisi, kamu çalışanları meselesi var, kamu çalışanları sendikası... Sadece sağlık personelinin sorunu olmadığını hep beraber göndük. Kamu çalışanları ya tek bir merkez çevresinde sendika kuracak ya da kamu çalışanları mevcut hukuki boşluğu yarmak için bir hukuki harekate başlayacak. Nasıl olabilir? Sanıyorum mücadelelerle pekişen bir potansiyelin sembolik anlamda sendika için müracaat etmesi gündeme gelebilir. Bizim aklımızdaki önerilerden bir tanesi bu. Asıl vurgulamak istediğim nokta; burada kitle örgütlerinin yada mevcut içinde bulunduğumuz örgütlerin, sendikalaşma anlamında jje yapacağı... Eğer biz tabela örgütü anlamında sendika istemiyorsak; bir mücadele örgütü olarak sendika istiyorsak; onun koşulları şu andan başlamıştı veya sürmektedir. O zaman bizim bir anlamda sendika fetişizmi yapmamızın çok fazla bir anlamı yok. Eğer elimizde bulunan mevcut kanalları, mevcut olanaktan iyi işletebilirsek, sendika gibi davranabilmenin yolları açık ülkemizde. Oraya geçmeden önce siyasal süreçle ilgili bir saptama yapmak istiyorum. Ülkemizde siyasal sistem bildiğiniz nesnel temeller çerçevesinde bir bunalım yaşamaktadır ve bu bunalımın yapısal olduğunu hepimiz kabul ediyoruz. Bu bunalımın en önemli yanı bizler açısından hak arama mücadelesi kanallarının sistemin bunalımını arttırdığı gerekçesiyle; ya çok tıkalı olması, ya da tamamen kapalı olmasıdır. Ancak depolitizasyon diye tanımladığımız bu sürecin kırılmasını da birliide yaşıyoruz. İşte bu kırılma sürecinde kitle örgütlerine düşen görev bu depolitizasyonu kırarken, kitleselleşme perspektifini ihmal etmemek ve sanıyorum son işçilerin olayları, son sağlık personelinin olayları, bu bize kapanan kanalların teker teker çatlamaya başladığının göstergesidir. İşte bu açılan kanallardan mümkün olduğunca diğer kamu çalışanları ve diğer çalışanların yürümesi hak alma mücadelesinde sendikalaşma mücadelesinde ön koşuldur. Ankara Tabip Odası özelinde birtakım noktalara değinmek istiyorum. Nesnel olarak hekimlerin sağlık personelinin içine düştüğü sorunlar belli bir çalışma ve yaşam koşulları gereklemesini hepimiz gözlüyoruz. Ancak neden bu iş Ankara'da oluyor, neden bu iş Ankara'dakı birtakım örgütler çerçevesinde oluyor.

Şu anda seçilen eylem biçimlerinden, bu eylem biçimlerine yaklaşıma kadar yani kitle tarafından yaklaşım, hepsi önemli gibi geliyor. Bugün sanıyorum kitle örgütlerinin demokratik içeriğinin yanısıra önemli olan bir olgu; örgüt bu içi demokrasinin, oda içi demokrasinin çok önemle altının çizilmesi, Ankara'daki sağlık örgütlerinin, sağlık personelinin eylemleri götürebilmesinin en önemli göstergesi, bu oda içi örgüt içi, demokrasinin hayata geçirilmeye başlaması olarak görüyoruz. Birim temsilcileri sistemi çerçevesinde, her birimde oluşturulan sıradan hekimlerin, sıradan sağlık personelinin temsilcileri, kendi yapabilecekleri eylemleri yönetimlerine getiriyorlar ve birlikte bu eylem biçimlerini hayata geçiriyorlar, sanıyorum işin temel noktası bu. Bunu yapabildiğimiz ölçüde, zaten haklılığımızın büyük ölçüde kamuoyu çerçevesinde desteğini de aldığımızı bilerek, çok şey yapılacağına, inanıyoruz. Bu noktadan şu anda neler yapılabileceğine geçmek istiyorum. Mevcut örgütlenmelerimiz var. Kitle örgütlerimiz var ancak sağlık alanında özellikle örgütsüz bir kesim var. Bu örgütsüz kesiminin sandikalaşma olanağını kazanana kadar, belli bir üst örgütlenme çerçevesinde birleşmesinin doğru olduğuna inanıyoruz. Yani diyelim ki, bir hemşire derneğimiz var, bir sağlık memurları derneğimiz var, bir dış hekimleri odamız var. Ama o örgütsüz kesimi kapsamıyor. Dolayısıyla bu örgütsüz kesimlerde bir arada bulunabileceğimiz bir büyük örgütlenme talebimiz var. Eğer bir örgütlenme biçiminde olmazsa, bir dergi çerçevesinde; sendikal perspektifi olan bir dergi ya da mevcut örgütlerinin oluşturacağı bir danışma kurulu çerçevesinde bir araya gelmesinin anlamlı olduğunu düşünüyoruz. Bunun ötesinde, diğer konuşmacı arkadaşlarımızın şimdiye kadar olan örgütlenme deneyimlerinin, deneyimlerinin, eleştirel bir gözle incelenip bir arşiv olarak çok iyi bir şekilde toplanmasının, mevcut hukuksal potansiyelinin çok iyi değerlendirilmesinin önümüzdeki mücadele için zorunlu olduğunu düşünüyoruz. Bunun ötesinde, işyerleri birimindeki örgütlenmenin ön plana çıkarılarak bir sağlık örgütlenmesinin hayata geçirilmesi ve bu sağlık örgütlenmesinin de, diğer çalışan örgütleriyle belli bir platformda bir araya gelmesinin doğru olduğunu düşünüyoruz. Bu noktada, eğer kitle örgütleri, eğer çalışanlar kendi örgütlerinin sistemin bir aksesuarı olarak kalmalarını istemiyorlarsa, her halükârda buldukları konumdan daha ileriye gitmek için mücadeleyi perspektif olarak önlerine koymaları gerektiğini düşünüyorum. Sözlerim şimdilik bu kadar. Saygılarımla.

• Muşa ÖZDEMİR: Efendim sayın Soyer çok somut, net öneriler getirdi. Şimdi sayın Kesgeç'e söz vermeden bir anımsatma yapmak istiyorum. Sayın Kesgeç dinlediler, bir genel değerlendirme yapacaklar, ama sayın Gülmez dediler ki; uluslararası iki metin ve bizim Anayasamızdaki o meclisten geçen uluslararası metinlerin yasa olması bu hakkı sağlamıştır. Bu doğru. Buna karşın yasalarımızda bazı engeller var. örneğin; 657 sayılı devlet memurları yasasında, örneğin; demekler yasasında bazı engeller var, bu hakkın kullanımında. Şimdi bir hakkın varlığı ile toplumun o hakkı kullanmaya hazır olması konusunda sayın Kesgeç ne düşünürlər? İşçi sendikaları ve memur sendikaları ilişkisi; işçi sendikalarının

pratiğinden memurların alması gereken dersler dile getirildi. Meslek odalarının sendikalaşma hakkı elde edilinceye kadar gerek meslek odalarının gerek demokratik kitle örgütlerinin yapması gerekenler, siyasi partilerden beklentiler, siyasi partileri bu çabanın içine katabilmenin yolu, yöntemleri, son derece utangaç davranan Türk-iş'i sıcak ve ciddi biçimde olaya çekebilmenin araçları... Tüm bu konuları da kapsayabilirce konuşması seviniriz. Buyrun sayın Keskeç.

• özcan KESKEÇ: Öncelikle bir saptamayla girmek istiyorum sözlerime. Gerçekten sayın Soyer'in de ifade ettiği gibi, Türkiye'de kamu çalışanları içinde örgütlenme geleneği en eski olan çalışan kesim; öğretmen kesimidir. 20. y. yılın başlarında örgütlenmeye başlayan öğretmenler, 21. y. yıla çeyrek kalanın Türkiye'sinde bugün dünyada, dernek kurma hakkı dahi olmayan tek kitle durumundadır. Teoman Alptürk arkadaşımın söylediği gibi, gerçekten sorun, sendikal hakları elde etme, sendikal hakları kazanma mücadelesidir. O hakte bu mücadelede, dikkat merkezimizi nereye toplamamız lazım? Dikkat merkezimizde ne olmalıdır? Geçmiş mi, bugün mü, gelecek mi? Ben dikkat merkezimizde; bugünün olması gerektiğini düşünüyorum. Dikkat merkezimizde bugünün olmasının gerekliliği geçmişin bilinmemesi, irdelenmemesi anlamına kuşkusuz gelmiyor. Ama ben geçmişin belli makuliyetler aramak anlamında bir anlam ifade ettiği kanısındayım. 80'li yıllar kapitalist ülkelerde (gelişmiş kapitalist ülkeler de) ve ülkemizde genel olarak burjuvazinin, özellikle tekelci devlet kapitalizmine ulaşmış gelişmiş endüstri ülkelerinde tekelci kesimin genel olarak sendikal harekete saldırısının yoğunlaştığı ve bunu sistematize etmeye, sistematik hale getirmeye yöneldiği bir dönem ola/ak görüyoruz. Dışa geçmeden önce 80'li yıllarda Türkiye'de bu anlamdaki tablonun, şu ana başlıklar içerisinde toplandığını görmek mümkün. Özellikle 71 anayasa değişikliğinden sonra 624'ün de kaldırılmasıyla kısıtlı olan kamu çalışanlarının sendika haklarının da yok edilmesiyle birlikte başlayan devlet memurlarının sendikalaştırılması süreci, 80* den sonra sözleşmeli personel statüsüyle, özellikle sendikalığının yasaklanmasıyla (yine 80 sonrası çıraklık ve mesleki eğitim yasasında yapılan değişikliklerle, belli kesimlerde bu yolla çalıştırılacak öğrencilerin işçilerin sendikalaşmasının önlenmesi, sendikal haklarının daraltılması ve kısıtlanması) ki aynı dönem federal Almanya'da kiralık işçi ve süreli iş anlaşmasıyla çalıştırma biçiminde, Alman Sendikalar Birliği'nin ve Alman sendikalarının çağdaş kölelik yasası dediği bir yasayla, yasanın çıkışıyla çakışmaktadır. Yine ihtiyaç fazlası asker ve yükümlülerin kamu sektöründe özellikle işçi işlerinde ama sendika yasağıyla asker-işçi statüsüyle çalıştırılması ve bütün bunların yanı sıra özelleştirme girişimleriyle özelleştirilecek kamu işletmelerinin özel teşebbüs sahiplerine adeta dikensiz gül bahçesi misali teslim edilmesi için sendikasızlığın egemen olduğu bir statünün yapılandırılması. Bu genel olarak sendikalaşmaya yalnız kamu çalışanlarının sendikalaşmasına değil (altını çizerek söylüyorum, sendikal hakkı var olan, yani işçi statüsünde çalışanların da sendikal haklarının daraltılmasına) örgütlülük anlamında ve kullanılamaz

hale gelmesi boyutlarını da içeren geniş bir saldırı dönemidir 80'li yıllar. Bir yandan devlet tekelci kapitalizminin içinde bulunduğu krizden kurtulmanın yollarının en önemli öğelerinden birisi olarak; sendikalaşmanın yok edilmesine yönelik bir yapılanma gözleniyor. Burada da çok belirleyici bir faktör olarak bilimsel teknolojik devrim, bilimsel teknolojik gelişmenin olaya girdiğini görüyoruz. Hemen burada bir parantez ilave etmek gerekir ki, bilimsel teknolojik gelişmenin Türkiye çalışanlarının sendikal mücadelesinde olumlu olumsuz ne tür etkilerinin olabileceği konusu, çok ciddi araştırmayı gerektiren bir konu olarak bugünün gündemindedir.

Bilimsel-teknolojik gelişmenin verdiği olanaklarla birlikte, devlet tekelci kapitalizminin içinde bulunduğu krizden de kurtulmayı amaçlayan gelişmiş, sanayileşmiş endüstri ülkeleri kapitallerini, üretim biçimlerini yeniden değerlendirmeye ve temellendirmeye tabi tutuyorlar. Ve bilimsel? teknik gelişmenin ürünlerini, çalışanları aleyhine tek yanlı kendi lehlerine çok yönlü bir kullanıma esas alıyorlar. Tabii bu sömürü oranının gederek artması işsizliğin yığınlaşması ve kalıcılaşması ki bu olay (işsizliğin yığınlaşması ve kalıcılaşması olayı) sendikal mücadelenin gelişmiş ülkelerdeki var olan sendikal hakları daha geliştirmek veya sendikalar haklara kavuşma mücadelesinin önünde, çok önemli bir faktör olarak düşünülmesi gereken bir durumdur. Sendika sosyal, ekonomik, demokratik hakların buna paralel olarak budanması, ulusal gelir dağılımının yukarıdan aşağıya yeniden yapılanmasının yapılması, hep bunlara yönelik araçlar olarak kullanılıyor. Bunun için de şu tür önlemler sistemleştiriliyor. Birebir olmasa bile bu önlemlerin az gelişmiş ülkelerdeki iz düşümlerini de görmek mümkün. Bunlardan birisi; işçi çıkartma, işyeri kapatma, az işçi ve az işyeriyle ama bilimsel-teknik gelişmenin ürünlerini yani robotu kullanarak en yüksek verimliliği elde etme. Nitekim bu konuda şöyle bir rakam verebilirim size: Federal Almanya'da, 1974'e demir-çelik sektöründe, örneğin; 330 bin işçi çalışıyorken, 1986 yılında bu rakam 203 bin, 1990 yılına kadar Federal Almanya'da her dört işyerinden birisinin kapatılması planlanıyor ve dolayısıyla da 152 bin işçinin işine son verilecek. Ama buna rağmen gerek üretimde, gerekse kârlarda bir düşüş söz konusu değil, örneğin Federal Alman Cumhuriyeti'nde 10 yıl önce bir televizyon 750 dakikada üretilirken, bugün 150 dakikada üretiliyor. Böylelikle üretimde ve verimlilikte bir düşüş olmaksızın, kârlarda bir düşüş olmaksızın, az işçi çalıştırma yoluyla daha yüksek verim alıyorlar. Robot ve teknik aygıtlarının çalışma sürelerinin azaltılması, işçiye ve sendotaya daha az olanak sağlama ve en önemlisi de az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere sermaye ve teknoloji nakli. Sermaye ve teknik nakliyle işgücü ucuz olduğu için az gelişmiş ülkelerde sermayeyi çok kısa sürede geriye alabiliyor. Aynı zamanda o ülkelerin kendi teknolojilerini geliştirmesini önleyerek kendilerine bağımlılığını arttırıyor. Tabii ki bu, o ülkelerde sendikal hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına paralel bir yapı olarak da kendisini gösteriyor. Bunun bir başka ucu da, yine değerlendirme bakımından yararlı olur diye düşünüyorum: Avrupa Topluluğu'na üye olma aşamasında olan Türkiye'ye Avrupa burjuvazisinin de, Türkiye'yi üyeliğe kabul edebilmesinin

biraz önce söylediğim faktörden dolayı; Türkiye'nin demokrasiye ulaşması demokrasinin tüm kurum ve kurullarıyla yerleşmesiyle olanaklı olduğu sonucu ortaya çıkıyor. İşte bütün bunlar, Türkiye'de de sendikal hareketin önündeki genel kısıtlama perspektifinin varlığını gösteriyor. Nitekim anayasayı değiştirmekten, Türkiye'de tam bir liberalizmin uygulanmasından, düşünce ve fikir özgürlüğünden adeta her gün dem vurur hale gelen ANAP iktidarı sayın Gülmez'in de bahsettiği gibi Avrupa sosyal şartının, T.B.M.M. komisyonlarında görüşülmesi sırasında, sosyal şartın örgütlenme hak ve özgürlüklerini düzenleyen 5. ve 6. maddelerini onaylanmasına itiraz ediyor. Ben, Çalışma Bakanı'nın bilgisizliğinden değil, cinliğinden bunu söylediğini gayet iyi biliyorum. Bu bütünsellik içinde aramak lazım, ANAP'ın ve dolayısıyla Çalışma Bakanı'nın bu tavrını.

Şimdi bu genel yapıyı bilerek, Türkiye'de sendikal haklar kazanma mücadelesinde somut olarak neler yapmak lazım. Çok kısa olarak bu noktayı belirtmek istiyorum. 12 Eylül Öncesi Türkiye'de işçi ve sendika hareketi, gerek DİSK, gerek TÜRK-İŞ • ki ben DİSK'in yönetmişiyim.

tüm çalışanların sendikalaşma hakkı mücadelesinde nüansla birbirinden ayrı konumlarda olsalar da, temel olarak ciddi bir mücadelenin içerisinde ne yazık ki olamamışlardır. Disk, tüm çalışanların sendika hakkını ifade etmiş, bunun gerekliliğini yani doğruluğunu savunmuş ama bundan öteye daha aktif bir tavrın içinde olmamıştır. Türk-İş ise bu istemi dahi dile getirmekten çok uzak bir politikanın içinde olmuştur. Bugün Türk-İş en yetkili kişilerden en yetkili organlarına kadar tüm çalışanların sendika hakkını savunduğunu söylemekte ve yine geçmişte olmadığı biçimde zaman zaman kimi eylemlerin içinde yer alarak desteklemektedir. Ankara'da tabiplerin eylemlerinde bu desteği Türk-İş genel başkanı düzeyinde, yanılmıyorsam göstermiştir. Yine 12 Eylül öncesi şahsen benim rüyamda görsem inanmayacağım bir tavrıda Eğitim Der'ne sendikalaşma ve çalışmalarıyla ilgili tüm toplantıları için Türk-İş salonlarını hiç ücret almaksızın açmakta tereddüt etmemiş ve böyle bir dayanışmanın içersine girmiştir. Bununla Türk-İş'in bir işçi konfederasyonu olarak yapacağı dayanışmanın, aktif tavrın tümüyle yerine getirdiğini söylemek istemiyorum. Ama bugün Türk-İşte, bu anlamda, kişilerin tek tek öznel konumları durumları ne olursa olsun bir farklılaşma vardır. Bu farklılaşma kişilerden kaynaklanan bir farklılaşma değildir kuşkusuz. Türk-İş'in tabanında dün Disk tabanı içinde mücadele etmiş işçilerin % 99'u yer almaktadır. 1983 yılı sonundan itibaren elbetteki bunun Türk-İş'e getireceği bir aktivite söz konusudur. Bir diğer önemli nesnel faktör artık, 80 sonrası biraz önce anlatmaya çalıştığım çerçevede dikkate alınırsa, Türkiye'de tüm çalışanların sendikal hak ve özgürlükleri sağlanmadığı, kamu çalışanları sendikal haklara sahip olmadığı sürece sendikal haklara sahip olan işçilerinde bu haklara sahip olma sürekliliğinin olmayacağını görmüş olmalıdır. Sözleşmeli personel uygulamasıyla birlerce işçinin petrol işkolunda ve hava işkolunda Yargıtay'a, Anayasa Mahkemesi'ne kadar gitmesindeki olay budur zaten. Sözleşmeli personel statüsüne geçirilmiştir. Yani mevcut sendikalar, işçi sendika-

ları mevcut üyelerini kaybeder hale gelmişlerdir. Klasik deyişle artık çağımız sendikal hak ve özgürlükler dahil tüm hak ve özgürlüklerin sahibi olmayan bir tek kişinin varlığı halinde o hak ve özgürlüklerin garantisinin olmayacağını yaşadığı bir çağdır. Bu nesnel olayda, bu nesnel gelişmede Türk-İş ve bağlı sendikalarının bugün tüm çalışanların sendikal haklarını savunmasını sağlayan etmenlerden başlıcasıdır. Bunun için geçmişe, sözümün başında da söylediğim gibi belli makuliyetler bulmak için bakmak bugün kavramakta son derece yararlı olur ve örgütlenme konusundaki tüm mücadeleler nesnelliğe dayanır kanımca. Yeryüzünde öznelliğe dayanmayan öznellikte yaşayamayacak, öznellikte varolamayacak tek alan varsa o da herhalde örgütlenme alanıdır. Hiç bir örgütlenme 3, 5 kişinin demokrasi aşkından, vatan aşkından hak ve özgürlükler aşkından doğmaz. Nesnel ihtiyaçlardan ve nesnel ihtiyaçların dayattığı mücadele gereklerinden doğar. Yine bugün için bize yararlı olabilmesi bakımından çok bilmediğim, yeni yeni ortaya çıkan, özellikle ülkemiz özelinde araştırılması gereken bir olgudan bahsetmek istiyorum. Genellikle Türkiye'de işçi ekonomik örgütlülüğü, saf sendikal örgütlülük olarak bilinir. Sendikal örgütlülükle sınırlı sanılır, böyle sanırdık. Oysa bakıldığı zaman şöyle bir tablo görülüyor. Birçok ülkede sendikaların öncülere yardımlaşma dernekleri ve meslek örgütleri tüketim kooperatifleri ve hatta konut kooperatifleri oluyor. Avrupa'da birçok ülkede örneğin sendikalaşma hakkını alma mücadelesinde yardımlaşma dernekleri biçiminde başlayan örgütlenmelerin meslek örgütleri yoluyla sürdürülen örgütlenmelerin hatta tüketim kooperatifleri, konut kooperatifleri yoluyla sürdürülen örgütlenmelerin sendikal örgütlenmeye dönüşme ve sendikal örgütlenme hakkını elde etmede çok önemli ara işlevler görüyoruz. Demek ki Türkiye özgünlüğü ile bu evrensel yapılaşmayı bağdaştırmak veya bağdaştırılabilir olup olmadığının yollarını aramak gerekiyor, örneğin bu alanda Şehmuz Güzel 1982 yılında doçentlik tezini yayınladı. Türkiye'de işçi örgütlenmesi 1940-1950 dönemini kapsıyor. Şimdi biliyorsunuz bizde 1938'de sınıf esasına göre cemiyetler kurma yasağı getiriliyor. 1946 yılında işte bu yasak kalkıyor ve 1946 yılından itibaren sendikalar kurulmaya başlanıyor. Kurulan sendikaların bir bölümü zaten aynı yılın Aralık ayında tekrar kapatılıyor. 1947'de işte 5018 sayılı işçi ve işveren sendikaları ve sendika birlikleri hakkındaki yasa çıkıyor ve Türkiye'de yasal olarak sendikalaşma kısıtlı olarak bu dönemden itibaren başlıyor. Peki bizde bu 38-46 arasında yani sınıf esasına göre cemiyet kurma yasağı ile cemiyet kurma yasağının kalktığı 46 yılı arasında ne olmuş? Hiçbir örgütlenme olmamış mı veya çalışan örgütlenmesi olmamış mı? Gerçekten bu konuda ilginç bir araştırma Şehmuz Güzel'in doçentlik tezi. 1946 incelendiği zaman, öncesi ilginç örgütler görüyoruz ülkemizde, örneğin -başbakanlık çalışanlarının tam adı bu değil ama, başbakanlık çalışan, matbuat genel müdürlüğünde çalışan memurlardan tutun, Adana da, Tarsus da, Mersin de, İçel de, Ankara'da, İzmir de çeşitli işçi ve kamu çalışanlarının örgütlenmelerine rastlıyoruz. Bunlardan en ilginç olanları şu, konumuzla ilgili olması bakımından da söylüyorum. 1926 da İzmir'de İzmir Tütüncüler

Cemiyeti diye bir cemiyet kuruluyor ve bu cemiyet 1947 yılında yani sınıf esasına göre örgüt kurma yasağının kaldırılıp 5018 sayılı yasayla sendikalar kurulmaya başlandığı zaman tütün işçileri sendikasına dönüşüyor. 12 bin üye ile, 1947 yılında; çok büyük bir rakam, ve bugün özellikle müskürat iş kolu olmak üzere, tekstil iş kolu olmak üzere pek çok sendikaların, sendikalaşmanın bu tür yardımlaşma cemiyetleri gibi cemiyetlerden dönüşüğünü görebiliyorsunuz, insan bu tür bir cemiyetin nasıl bu kadar üyeyi, o günkü şartlarda neye dayanarak toplayabildiğini düşünün, Yine araştırmaya göre bu 12 bin üyenin 12 binini de bu tütüncüler cemiyetine sürekli ve düzenli aidat vermiş olduğunu anlıyorsunuz. Neden olarak da şu; izmir tütüncüler cemiyeti aidat aldığı üyelerine somut sağlık yardımı yapıyor. Biraz önce söylemeye çalıştığım, örgütlenmenin bir soyut aşama olmadığı örneğini doğrulayan bir örnek. Şimdi burada bu somut ilişkilere, örneklerle geçeceğim ve ik olarak konuşmamın başında sözünü ettiğim öğretmenlerle ilgili cümlemin arkasını getireyim. Yüzyıla yakın örgütlenme geleneği olan öğretmen hareketi 12 Eylül sonrası pek çok alanda olduğu gibi çok rahatlıkla Türkiye'nin dernek kurma hakkı olmayan tek kesimi haline getirilebiliyor. Ama buna rağmen o geleneği olan öğretmen hareketi, gerçekten Eğitim-Der gibi kelimeyi bilerek söylüyorum ve daha öncede kullandım bir mucize örgütlenmeyi gerçekleştiriyor. Aym öğretmen hareketi 89 yılından 90 yılına girerken 80 yılında 200 bine ulaşmış bir öğretmen üyesi varken 5 bin dergi satamıyor. Şuna katılmıyorum; yani çok baskı olduğu faşizmin susu, busu ve şunu da ilave ederek katılmıyorum; 12 Eylül'ün en fazla darbesini yiyen kitlesi, öğretmen kitlesidir. Gerek tek tek bireyler anlamında, gerek örgütlülük anlamında. Ama ben 100 yıllık örgütlülük gelmeği otom 1980 de 200 bin aktif üyeye ulaşan bir örgütlü hareketin, 1990 yılına girerken 5 bin yayın organını satamayışını sadece bu nedenle izah etmenin bize hiçbirşey kazandıracığı kanısında değilim.

Bunların nesnelliklerini kavrayamadığımız sürece sendikal haklara ulaşma mücadelesinde zayıf kalırız, diye düşünüyorum. Yine burada bir parantez açarak tüm kamu çalışanları için geçerli olan, sayın hocam Gülmez'in deindiği konudaki bir somutlamaya girmek istiyorum, öncelikle Türkiye'de çalışan hareketi olmak üzere, benim bildiğim kadarıyla sayın Gülmez ve sayın Işıklıya 82 Anayasası'nda çalışanlara ilişkin çalışanların sendika kurma, kamu çalışanlarının sendika kurma hakkının yasaklanmadığına ilişkin saptamaları ve uluslararası mevzuatı Türk kamu çalışanları sendikal hak mücadelesinde ne oranda ve nasıl kullanılabilceği yolundaki değerli çalışmalar ve açılımları için teşekkür borçlu olduğuma inanıyorum. Gerçekten bir bilim adamının bilimsel bulgularını çalışanlar lehine, demokratikleşme lehine kullanmasının ve sunmasının örneklerinden biridir. Şimdi bu anlamda sayın Gülmez'in söylediklerinin hepsine katılarak bunun somutunun şu olabileceğini düşünüyorum. Bunların böyle olmasını elbetteki söylemek bilim adamına ama bu bilimsel bulgunun ortaya çıkardığı verileri sıralayarak bunları fonksiyonel hale getirme bu konuyu ilgilendiren insanlara düşer. Bunun somutu Türkiye'de 10 çalışanın kalkıp sendika kurmasıdır, 20 çalışanın kalkıp

sendika kurmasıdır. Çünkü bir yasak söz konusu değildir. Bizim ulus olarak sayın Gülmez'in de işaret ettiği gibi şöyle bir algılamamız var. Hak olarak düzenlenmeyen bir konunun hak olarak varlığını kolay kolay ağıllıyamıyoruz. Mutlaka yasalarla hak olarak yazılacak. Kuramazsın diye yazmıyorsa onu kurabilirsin anlamına geldiğini anlamıyor. Böyle bir somutluk söz konusu ama ben böyle bir somut girişimin bugün Türkiye nesnellğinde çok pratik bir uygulama alanı bulabileceği kanısında değilim. Yani kamu çalışanları her alanda kalkıp bu tip sendikalar kurma girişimine henüz girebilecek konumda değil. Çünkü bizim kamu çalışanlarının hakkının arayışı içinde olduklarını sorgulamamız lazım. Bu arayışa yönelmede biraz önceki çerçeve de dahil olmak üzere öncül görevi yapacak olan örgütlenmelerin ne gibi çalışmalar yaptığını ve yapması gerektiğini de hep beraber arayıp bulmamız lazım. Tartışılması gereken araştırılması gereken budur, örneğin öğretmen hareketinin, bugün öğrenci desteğini almadan, öğrenci velisi desteğini almadan sendikal hak ve özgürlükleri elde etme mücadelesinde çok güçlü olacağı kanısında değilim. Yine bugün Eğitim-Der yoluyla yürütülen öğretmenlerin sendika olma mücadelesinin çatışan öğretmenlerle somut ekonomik bağlar kuran bir örgütlenme modeli ve yapısı geliştirilmedikçe çok aktif olarak sonuç alacağı kanısında değilim. Bunların geliştirilmesi, aranması, bulunması tazim. Örgütlülük insan olmanın gereğidir. Örgütlülük çağdaş köleliğe hayır demenin gereğidir yaklaşımla örgütlülük sağlanamaz. Ekonomik örgütlülük sağlanamaz. Adı üstünde ekonomik demokratik örgütlülük. Onun gerekliliğini somut ilişkilerle sağlamak zorundasınız, örneğin, Türkiye'de hekimlerin, hekim arkadaşlar beni bağışlasınlar çok önemli ama çok cılız çıkıştan, işte bu somut bağı kurmada çok tipik bir örnektir kanımca. Artık çağımızda örgütlülük giderek en geniş kesimlerce en geri en bağınaz hak kesimlerince bile meşruluğu kabul edilen, meşruiyetine birşey söylenmeyen bir anlayış olarak gelişmektedir. O halde örgütlülük ve örgütlenme mücadelesinde bu meşruiyeti yanımda götürerek bir bütünlüğü sağlamanın yollarını bulmak zorundayız. Geçtiğimiz günlerde Türkiye'de yaşanan yaklaşık 600 bin kamu işçisinin sürdürdüğü eylemler hepimizin beklediğinden fazla. Türkiye tarihinde bu kadar geniş işçi eylemi ilk kez olmuştur ve Türkiye tarihinde geniş halk kitlelerinin bu eyleme karşı çıkmak bir yana desteklediği, adeta onunla bütünleştiği, maddi manevi destek verdiği Ok dönemi yaşamıştır, Türkiye. Bu bütünlük yapılan işçi eylemlerinin hepsi dar anlamda yasaya aykırı olmasına rağmen ne bir savcılık hareketi geçebilmiştir ne kimse birşey yapabilmıştır. Bu sendikal haklar mücadelesinde de çok önemli bir noktadır. Hekimlere gelince: Ata bahsetti kısaca ben İstanbul'da da gene bir tabib odaşının düzenlediği panelde aynı görüşlerimi dile getirmiştım, tartışılması dileğiyle. Orada dinleyen arkadaşlar varsa beni bağışlasınlar, yine tekrarlayacağım burada. Sendikal haklar mücadelesinde sağlık iş kolunda kanımca çok ilginç bir olanak var, Türkiye'de. Şimdi bugün S.S.K. istatistiklerine göreki bu istatistiklerin de doğru olduğu söylenemez yani sayıyı artırabilirsiniz, azaltamazsınız- 30570 sigortalı işçi çalışıyor, sağlık iş kolunda yani hemşiresi, sağlık iş kolunda çali-

şan sağlık memuru, teknik eleman ve hekimi dahil 30570 kişi çalışıyor. Bunun 14950 işçisi ki % 48.98, 49 tutuyor, % 51 değil, Türk-İş'e bağlı sağlık iş kolunda üye. Ama sağlık-ış kolunda ben biliyorum ki, 14958 üyenin içerisinde bir tek hekim yok. Çünkü sağlık-ış geçmişten bu yana hekim ve hemşireleri üye yazmadı. Şunun için üye yapmazdı, hekim ve hemşireler daha bilinçli, daha bilgili oldukları için sendika yönetimini ele geçirirler diye. Tabi bunun öbür ucu da var. Ben içlerinde bulunduğum uğraştığım için büyük oranda hekim ve hemşireler de sağlık-ış'e üye olmak konusunda bir çaba göstermezlerdi, sağlık işlerini küçümserlerdi. Biz onlarla aynı sendikada nasıl üye oluruz, yani haklarımız bir mi diye. Yani 15087 % 49 oranında sağlık iş kolunda bugün sendikasız insan var ve bunların % 15-20'sini genel olarak hekim sayarsanız, yaklaşık 3000 hekim var demektir sendikasız. Ama sendikalı olabileme hakkına sahip. Biliyorsunuz toplu sözleşleşme falan yapmak için % 10 barajı açmak lazım iş kolunda. Bu 15087 işçiden yalnız hekimler sendika üyesi olsa, yeni bir sendika kursalar, geçtim mevcut sendikayı ki asıl tercihim odur. Türkiye'de % 10 barajını aşmış toplu iş sözleşmesi yapma hakkına sahip bir hekim sendikası doğar. Toplu sözleşme yapma hakkına sahip bir hekim sendikası; Türkiye'de hekimlerin sendikal haklarını alma mücadelesinde somut bir örnek göstermesi bakımından olsun, sendikalaşma konusunda kimi çevrelerin "sağlıkta da sendika mı olur?" ya grev yaparlarsa insan ölüre gibi yanlışlarını ortadan kaldırmak için olsun ve gerekse kamu kesiminde çalışan doktorların sendika hakkının ne olduğu sendikalaşmanın önemini gösterecek örnek bakımından olsun çok etkin bir araç olacağı inancındayım. Tabi bu söylediğim kadar kolay bir iş değil. Çok benzer olmamakla birlikte aynı şeyi teknik elemanlar içinde bir başka yönüyle söylemek mümkün. O da şu: Bugün doktorlar örneğini teknik elemanlarda yapmak mümkün değil. Çünkü farklı farklı iş kollarında çalışıyorlar. Sağlık iş kolu gibi bir tek iş kolu değil, örneğin bir teknik eleman maden iş kolunda çalışıyor hatta. Çünkü bizdeki sendikalaşma Almanya'dan alındığı için bizde meslek esasına göre sendikalaşma söz konusu değildir. İş kolu esasına göre söz konusudur. Bu model kimi Avrupa ülkelerinde böyle değildir, çok farklı farklıdır. Örneğin Fransa'da meslek esasına göre örgütlenme esastır. Yani bütün ahçılar bir sendikada, tüm mühendisler bir sendikada gibi çalıştıkları yer neresi olursa olsun. İskandinav ülkelerinde bu örgütlenme daha da farklıdır, örneğin İsveç'te memur dediği zaman özel kesiminde çalışan memurlar anlaşılır. Devlet kesiminde çalışan memurlar için adı devlet memurlarıdır ve onların hepsi bir sendikadadır. Devlet memurları sendikası özel sektörde çalışan veya belediyede çalışanlar için belediye memurları gibi yani kamudaki isimleri farklıdır, özel kesimde çalışan memurlar, büro memurları, diğer elemanlar eğer ticaret iş kolunda uğraşıyorlarsa ticaret memurları deniyor onlara. Sanayi iş kolunda fabrikasının bürosunda çalışıyorlarsa, onlara sanayi memurları diyorlar. Bunlarda sanayi sendikasında örgütleniyor, yani aynı memurlar bile yaptıkları işlere göre farklı memur sendikalarında örgütleniyor. Ama işveç sanayi memurları sendikası, uluslararası metal işçileri federasyonunda uluslararası düzeyde üyedir.

Yani memur sendikası biçimindeki bir örgütlenme işçi sendikalarıyla uluslararası bir düzeyde birleşme bütünleşmeyi engellemiyor. Bunu da şunun için söylüyorum: Örgütlenmede model önemli değildir. O da olabilir, o da olabilir, önemli olan ülkenin özgür koşulları içerisinde hangi tür bir modelle çalışanların sendikalar içerisinde örgütlenebileceğidir. Teşekkür ederim.

• Musa ÖZDEMİR: Sayın Keskeç'e teşekkür ediyoruz. Şimdi sorular bölümüne geçiyoruz.

• Taoman ÖZTÜRK: Başkan, geçmeden bir şey ekleyebilir miyim, görüşlerime? Şimdi biz mühendis olduğumuz için zamana uyduk aslında... Bir şu geçmişe bakış olayını tekrardan çok kısa gündeme getirmek istiyorum. Bugün hiçbir mücadele biçimi gökten zembille inmiyor, örgütlenme de öyle. Mutlaka bir temelin üzerinde gelişiyor. Onun için geçmişi çok iyi bilmeli ki, Türkiye'de bu yapılmamıştır son yıllarda. Gördüğüm; belki küçük dar gruplar içerisinde yapılıyor. Bunu bilmeden neyin üzerinde yol aldığını bugün neyin üzerinde oturduğunu görmeden geleceğe bakma olanağı pek yok. Onun için mutlaka bileceksiniz. Bir örnek vereyim, bir yararını söyleyelim size. Dönem değişti, çok şey değişti, ama bundan 10 yıl evvelde aynen bu biçimde yapılıyordu. Şimdi buna bakmak mesela özcan Hocam önerdi, kat(İd(\$))ım bir nokta 79-80 programlarımda örgütlenmesinin her yolunun denemesi kooperatifler yoluyla, iş yerine gidip gelirken saldırılardan korunma amacıyla, emekçiyermek amacıyla her türlüünün denemesi programları haline getirilmiştir, var. İkinci bir konu; örgütlerden bahsettik, ama ihmal edilmemesi gereken; bu örgütleri Mele'e göre de yenilemek, yönetmek, beraber davranma!; alışkanlığını, beraber davranma modellerini geliştirmektedir. Yani Türk-ış bana destek olur, olmaz, ama işçinin süyük bir çoğunluğunun yaşadığı bu iki gerçekliklerden telliyi yardımcı olabileceğini, beraber davranılabileceğini tahmin ediyorum, böyle düşünüyorum. Türk-ış'in üst düzey yöneticisiyle sendikal haklar konusunda çalışmaları yaparken bundan 10 yıl kadar önce bir sohbetimiz g*ti. P yöneticiye dedik ki, biz; sendikal haklar mücadelesini veriyoruz, bizi destekleyin. O yönetici de bana dedi ki: M»ç kişisiniz? 50 bin kişiyiz. 50 bin mimar mühendisi var o dönemde Türkiye'de. Bak dedi öztürk, sen git bu ISO bin kişinin 45000'ini örgütlenmeden bir haber bekle, ben sana hadi bugün işi bırakın diyeceğim. Dedim aında işi bırakın ertesi gün sendikal haklarınızı size vereceğiz] Ben de teşekkür ettim. Hem ben bu işi yapmam, benjalırtm bu sendikal hakları. Niye sizden destek isteyelim? 45000 kişiyi örgütledikten sonra dedim, ayrıldın n yanından. Buna rağmen bu tip ilişkilerini örgütsel bazda tekrardan sürdürürken kitleler bazında da, işyerleri, işçiler bazında da tekrarlar söylüyorum işçi aydın birleşmelini; sağlayacak biçimde sürdürmesi gerekiyor. Türkiye'de denilip yapılmayan çok şey var. Yapılmayan bir şey i d«ha söyleyeceğim. Bahsetti sayın Atasoy, öğretilmem örgütlenmesi sırasında Afyon'luların tutuculuklarınd n bahsetti, o dönemde. Bende buna dair bir şey biliyordum im. Ulusal Kurtuluş Savaşı sırasında Afyon'daki ahali g erici, baskı ve Atatürk'e karşı bir çaba var. Çok kızılıyor, «ngelleniyor. İzmir'e giderken tam yanından

geçilir ve o kızgınlığını şöyle dile getiriyor, Atatürk: (Yaptığı çok iyi şeyler var ama, yapmadığı şeyler var bunları anlatıyorum) Şu savaş bitsin diyor, bir kaza-nayım, bir bacağımı bu tepeye, öbür bacağımı da öbür tepeye koyup bunların üzerine (affedersiniz) yapacağım diyor. Ama yapmıyor. Şimdi bunu şunun için anlatıyorum. Görevliler elbette bir şeyleri yapıyorlar, yönlendiriyorlar, geliştiriyorlar ama esas olan galiba örgütlülük, kendisi yapabilecek insanın bazı şeyleri, önce kendi bilek gücüne güveneceksin; Somut koşullarda, özcan'ın dediği gibi hareketle örgütleneceksin, ondan sonra işte gücün yettiğince koşullar elverdiğince bir takımı çaba harcıyacaksın, mutlaka. Bu kadar söyleyeceklerim. Teşekkür ederim.

• Musa ÖZDEMİR: Şimdi buraya kadar hayli somut öneriler yapıldı. Bunları tek tek sayıp vaktinizi almayacağım. Mesut Bey size sorular var.

• Mesut GÜLMEZ: İki tane soru var bende. Birinci si çalışma ilişkisi rejimlerinden bahsederken statü ve sözleşme temellerine dayalıdır demiştim ve sözleşme temeline dayalı çalışma ilişkisi rejiminin iki yanlılık ve demokratik özelliğinin bulunduğunu belirtmiştim. Bu özellikler kuşkusuz tarihsel gelişmenin belli aşamasından kuramsal düzeyde kalmıştır, kâğıt üzerinde kalmıştır. Soyut ilkeler, özellikler olarak kalmıştır, işçiyi işveren tek başına bireyler olarak karşı karşıya geldikleri aşamalarda bu ilkeler işlememiştir, işverenin yararına işlemiştir. Ne zamandır ki sendikal haklar tanınmıştır, dcn/mye girmiştir işte o zaman bu iki yanlılık, gerçekten güçler eşitliği temeline dayalı bir ilke olarak somutluk kazanmaya başlamıştır. Kuşkusuz bu açıklamaları daha önce yapma fırsatı yoktu. Buradan sözleşmeli personele geçiyorum. Soruyu soran sayın Şenocak, sözleşmeli personel statüsü; kuşkusuz adı sözleşmeli olmasına rağmen bugünkü koşullar içinde iki yanlı ve demokratik bir çalışma ilişkisi, rejimi değildir, bu sistem, sözleşmeli sistemi temelde benim görüşüme göre anayasaya karşı bir n Kelliktir. Sadece yasalara yasaklar koyarak sendikal haklar kısıtlanmamıştır 12 Eylül sonrasında. Yasâ oyunlu yapılabilmek suretiyle, statü değişiklikleri yapmak suretiyle çalışanlar sendikasızlaştırılmak istenmiştir. Sözleşmeli personel bunun uygulamalarından bir tanesidir. Hatta görebildiğim sözleşmeli personel hizmet sözleşmesi örneklerinde onların sendika kuramayacakları, sendikalara üye olamayacakları yazılıdır. Yalnız, iki yanlılıkla kuşkusuz bu sözleşmeler dayatılmaktadır. Çekici olan ekonomik koşullar, ücret koşulları nedeniyle de çalışanlar bunların altına istemeyerek de olsa ne denli güvencesiz olduğunu bilseler de imza atabilmekteler. Ama yine de çok az olmasına rağmen belki bir kurumdan çok büyük bir kurumdan bir tek örnek biliyorum. Bütün dayatmalara karşı bu statü bilebildiğim bir kişiye imzalatılamamıştır. Bu belki binde bir örnektir bugünkü uygulama içinde ama işyeri istenmezse bunun altına imza atılmayabilir falkat; başka şeyler de insanın başına gelebilir. Ama ben sizlere güvene verebilecek durumda değilim. Bunun teirsi yönde eğer isterseniz size sendikal haklardan, senelik grev, toplu sözleşmelerden haklarını tanıyan ve tanımayan ülkelerden bazı isimler sayabilirim, ama bu hakları artık

tanımayan ülkelerin sayısı parmakla sayılacak kadar azalmaktadır, işte bir örneği Brezilya idi. Bütün ILO organlarının en başında Brezilya'nın memurlara sendika hakkı tanımadığı yazılıdır. Onu da yapılan işte yeni anayasa düzeyinde üstelik tanıma yolunda olduğunu öğreniyoruz. Bir ikinci soru ve bunu biliyorsunuz Anayasa Mahkemesi bütün bu ayrılıkları saptamıştır ve iptal etmiştir ve sanıyorum önümüzdeki bir hafta, 10 gün içinde gerekçeli karar yayınlanacaktır. Ama buna rağmen bu anayasaya aykırı uygulama yine 10 gün kadar önce çıkarılan galiba bir kararname ile sürdürülmek istenmektedir. İkinci soru benim açıklamamda değinmediğim bir konuyla ilgili. Bu sözünü ettiğim uluslararası belgeler acaba güvenceye aldığı, tanıdığı bu hakları ne ölçüde denetleyici, yaşama geçirilmesini sağlayıcı mekanizmalar kurmuştur. Yani bunlar sadece sözleşme metinleri üzerinde yer alan haklardan ibaret midir? Yoksa eğer bu hakların, bunlara karşı bir takım başvuru yolları açık mıdır? İnsan Hakları Avrupa sözleşmesi bugün yeryüzünde uluslararası denetim sistemi açısından en gelişmiş ve en ileri bir sistem oluşturmuştur. Sözleşmede yer alan haklar eğer saldırıya uğrarsa, devlet tarafından, kamu tarafından çiğnenirse, hakları çiğnenen bireylerin sözleşmenin ön gördüğü iki denetim organına başvurma olanakları vardır: İnsan Hakları Avrupa Komisyonu ve İnsan Hakları Divanı olmak üzere. Yalnız bu denetim mekanizmasının işleyebilmesi için taraf devletin komisyonunu yetkisini tanıdığını sözleşmeyi onaylaması dışında ayrıca bildirilmesi gerekiyor idi. Yalnız bu denetim mekanizmasıyla ilgili yetkiyi tanıdığını açıklamamıştı. Ancak 87'de ve sadece sınırlı olmak üzere o da komisyonun yetkisiyle sınırlı olmak üzere tanıdığını açıkladı ve böylece belki bir anlamda çok etkili olmasa çünkü denetim mekanizmasının ikinci aşaması ve çok önemli aşaması yargısal nitelik taşıyan verilen kararların kesinlikle bağlayıcı nitelik taşıdığı hatta tazminat kararları da verebilen bir devletler aleyhine İnsan Hakları Divanı'nın yetkisi tanınmamıştır şu anda. Ama bunun tanınacağına ilişkin kimi açıklamalar da duyuyorum. Belki AEP'e girebilmek açısından son günlerde duyulur olmaya başladı. Bugünkü çerçevede sadece İnsan Hakları Avrupa Komisyonuna başvurma olanağı vardır. Komisyon kendisine gelen yakınmayı inceleyecektir. Sözleşme gerçekten çiğnenmiş mi bunu inceleyecektir ve ilk aşamada dostça çözüm yolu deneyecektir. Eğer bu başarılı olamazsa konuyla ilgili esasa ilişkin raporunu hazırlayacaktır. Bakanlar komitesinde Avrupa Konsey üyesi devletlerin dışişleri bakanlarından oluşan siyasi nitelikli bir organdır, Avrupa Konseyi'nin bir organıdır. Onun 3'te iki çoğunlukla alacağı karar bugünkü denetim sistemi içinde hakkın yerine getirilmesini bağlayıcı olacak veya olmayacaktır. Bugünkü aşamada bireysel başvuru yapmadan önce Türkiye de bütün yönetsel ve yargısal iş başvuru yollarının tüketilmiş olması gerekiyor. Mahkemeye gideceksiniz, başka bir başvurulması gereken yer varsa oraya ve hepsinden olumsuz sonuç aldırtan sonra ancak ve bu olumsuz sonuçtan nihai karardan itibaren 6 aylık bir süre içinde komisyona bireysel başvuruda bulunabileceksiniz. Bu sürecin işlemesi biraz zaman alıyor arkadaşlar, kolayca işlemiyor. O kadar çok bireysel başvuru var ki şimdi İnsan Hakları

Avrupa Komisyonuna da yılın belli aylarında toplanıyor, sürekli toplanan yakınmaları inceleyen bir organ değil ve dolayısıyla iletilen yakınmalarda birçok nedenlerle % 90'ı bilebildiğim kadarıyla temelden yoksun olduğu için incelenmeye alınmıyor. Geri çevriliyor. O bakımdan bireysel başvuru yolu koşulları sıkı olan ve biraz da şu anda ağır işleyen bunu daha hızlı işleyecek biçime sokabilmek için Konsey içinde bir takım çalışmalarında sürdürüldüğü bir mekanizma özelliği taşıyor. Bilmiyorum yeterli olabildim mi?

• Musa ÖZDEMİR: Başka soru yok. Ancak sayın ÖZDEMİR Ata soyer bir iki ekleme yapmak istiyormuş izninizle.

• Ata SOYER: Mesut Beyin altını çizdiği noktanın ben bir daha vurgulanmasını istiyorum. Özellikle bu bireysel başvuru konusunda bütün yolların tüketilmesi ancak kamu çalışanlarının sendikal örgütlerini kurabilmesi için müracatıyla başlıyor. Şimdi bu müracat uzun sürecekse zaten bu müracatın bir taraftan başlamasının büyük yararı olduğu kanısındayım. Diğer mücadele biçimlerine, diğer çalışma biçimlerine alternatif değildir. Yani biz hemen müracat eder etmez sendikal hakkımızı alamayacağımıza göre bunu bir haliyle başlatmak durumundayız. Bunun insanların, çalışan insanların emek bilincinin yeterince gelişmemesiyle engellenmesi yada bu işten vazgeçilmesi pratik olarak bir gerekçe gibi gelmiyor bana. Buna gerekçe olarak söylenebilecek bir iki söz var. Örneğin Avrupa'da sağlık alanında, sağlık iş kolunda sendikaların, sendikalaşma oranı sanıyorum Norveç ve İsveç dışında % 10 veya 25 dolayında. Yani çalışan insanların ancak % 10'u sağlık iş kolunda çalışanların % 10-25'i sendikalaşılıyor. Ayrıca Türkiye'de sağlık alanını somutlarsak bir sendikalaşma geleneği yok değil. Burda aramızda o alanda çalışmış arkadaşlarımız var. 1965'de toplu sözleşme ve grev hakkı olmayan en az 20 sendikayı yine sağlık iş kolunda şu anda 115 bine ulaşmış insanlarımız kurdular. Bir diğer örnek yine 1976 dolayında tarihi yanlış hatırlayabilirim, sendikalaşma hakkı verilmesiyle bir hafta da 200 bin insanın sendikalandığını, sendikaya üye edildiğini görüyoruz. Dolayısıyla sendikal hakkın alınmasına bu alanda bilincin yeterli olmamasını gerekçe göstermek biraz eksiklik gibi geliyor ve bunu daha değişik bir bağlantıyla açıklamak lazım, ikinci nokta sendikal haklar mücadelesinde demokratik kitle örgütleri platformuna meselesine ben değinmek istiyorum. Bunun yararlı olduğu kanısındayım ancak şöyle bir noktayı gözden kaçırmamak lazım. Eylem platformu bir platformu harekete geçirmeye yetebilecek tek kriter değil. Yani örgütlenmeleri, dinamikleri farklı olan örgütlerin aynı platformda eylem yapabilmelerini önünde büyük engeller var. Yani sadece biraraya gelmek yetmiyor. Asıl olan örgütlenmedir. Eğer o örgütlenmeyi inşa edebileceksek biraraya gelmenin çok daha ilerletici bir yeri olacaktır. Son olarak da öznellik meselesine özcan abiye birşey iletmek istiyorum. Şimdi sanıyorum kendisi bu alanda daha deneyimli ama özneliğin örgütlenmede yerinin olmadığı kanısında değilim. Yani öznellik olmadan örgütlenme olmaz gibi geliyor. Ancak bunun oranı konusunda veya dozu konusunda herhangi birşey söylemek zor.

örneğin aynı nesnel sorunları yaşayan, aynı nesnel koşullarda yaşayan insanlardan bazılarının eylem yapip bazılarının yapmamasını nasıl açıklayabiliriz? Belli örgütlerin ön plana çıkarması öznellik değil mi? Onu sormak istiyorum. Yani bir anlamda aydınlatması da yerinde olabilir.

• Musa ÖZDEMİR: Çok teşekkür. Yalnız çok kısa, özetle lütfen.

• Özcan KESGEÇ: Şimdi kısaca cevap vereyim. Ata'nın sözünü ettiği öznellik benim anlattığım öznellik aynı şey değil. Ben şunu söylemeye çalışıyorum, örgütlenme olayı öznelliğe dayalı bir olay değildir. Yani özcan Kesgeç kalksa ben istiyorum. Bir sendika da ben kurayım dese eğer o alanda nesnel olarak örgütlenmeye gereksinim yoksa nesnel olarak örgütlenmenin koşulları söz konusu değilse, o alanda örgütlenme yapamazsınız. Kastettiğim öznellik bu. Yoksa bir eylemin içinde bir eylemsel konum da tek tek bireylerin öznel konumlarının fonksiyonel olmayacağı anlamında değil. Zaten karşılıklı ikna da mümkün değil.

• Bir dinleyici: Bir sorum var. Özcan Bey'e yöneliyorum sorumu. Anlayamadığım noktalar var. 200 bin üyeli TÖB-DER ve bugün 5000 dergi satamayan bir Eğitim-Der. Bir anlaşılmayan nokta var dedi Özcan Bey. Şimdi bizim de anlayamadığımız noktalar var. Yalnız ben yorumunu ne tarafa bağlayacağımı bilemiyorum. Yani şöyle benim için Özcan Bey anlayamadığı tarafları açıklamalı. Bu 200 binlik örgütlenmiş bir TÖB-DER'den bugün 5000 dergi satamayan bir Eğitim-Der'e çok sıcak baktığını biliyorum. Şimdi ben eski TÖB-DER üyesiyim, Eğitim-Der üyesiyim. 200 binlik TÖB-DER'den bugün ne kaldıysa, geniş DİSK'ten ne kaldıysa bütün 12 Eylül öncesi çok güçlü demokratik kitle örgütlerinden neler kaldıysa TÖB-DER'den de o kalmıştır.. Onu belirterek diyorum ki: Bu 5000 dergiyle sınırlanan dergi sayısı üye sayısına da eşittir, denk düşebilir ifadesinde anlayamadığı yönü acaba benim de anlayamadığım bir şeye bağlı; baskı politikaları, ölü toprağı, depolitizasyon. Bunların dışında anlamadığı bir şeyler varsa bunu açıklamasını rica ediyorum. İkinci sorum, affınıza sığınarak sendikal haklar mücadelesinde Türk-İş'e nasıl bir misyon yüklüyor? Biraz abartılı bir misyon yüklediği kanatindeyim, bunu da açıklarsa memnun olurum. Teşekkür ederim.

• Özcan KESGEÇ: Söylediğim çok açık sanıyorum. Söylediğim her şey nedenini de biliyorum anlamını taşıyor. Ben de aynı soruyu sordum zaten. Bunun neden böyle olduğunu düşünmek, araştırmak lazım diye. Diğer kesimler içinde, diğer örgütlenme kesimleri için de dediğiniz doğru aynı şey. Ben öğretmen örgütlenmesini örnek olarak verirken özellikle seçerek verdim. Çünkü gerçekten 100 yıla yakın örgütlenme geleneği olan bir şey şunu söyledim. Bugün 200 bin üyeli bir örgütlenmenin 5000 dergi satamayışı o dergide aynı zamanda bir örgütsüzlüğün, çünkü Türkiye'de öğretmen Eğitim-Der'e aktif olarak üye olamamasına rağmen buna yasak var ama dergiyi almasına rağmen yasak yok. Bunu engelleyici bazı faktörlerden bazılarını işaret ettim ama bunun tek başına bunu izaha yeterli olmayacağını düşündüğümü söyledim. Neler olabilir diğer nedenler? En önemli ne-

denlerden birisi şu olabilir, bilemiyorum ne olduğunu ama biz geçmişteki örgütlenme modelimizi, örgütlenme çalışmamızı kitle örgütlerine yaklaşım tavrımızı en azından gözden geçirip, eleştirip acaba ondaki bir takım nedenlerin buna yol açıp açmadığını düşünmek zorundayız. Bunu söylemeye çalışıyorum. İkinci konu Türk-İş'e fazla bir misyon yüklediğim kanısında değilim. Bir işçi sendikal hareketinin bu söylemeye çalıştıkları doğal misyonudur. Sorun ona misyon yükleyip yüklememe değil, o örgütlenmenin bu görevi, doğal misyonunu ne denli yerine getirip getiremediği sorunudur. Eğer tartışılacaksa Türk-İş bu aslında zaten var olan misyonudur onun sendikal hak ve özgürlükler mücadelesindeki misyonu bir işçi sendikası federasyonunun bir doğal misyonudur. Onun yüklenmesi yüklenmemesi diye bir şey söz konusu olmaz. Söz konusu olabilecek tartışılacak bu misyonunu bu doğal misyonunu ne denli yerine getirip getiremediği konusudur. Elbetteki iyi bir şekilde yerine getirdiğini söylemekten ne yazık ki bugün uzağız.

• Musa ÖZDEMİR: Şimdi değerli arkadaşlar, bir diğer konu, şu konuda soru sorulmamasını özellikle istiyorum. ÖZDEMİR Geçmiş irdeleyecek platform burası değildir. Yani çünkü TÖB-DER'i, TİM-DER'i. Bir kez burası herkese açık bir platform, bir toplantı, biz dünün örgütlerini, dünün şeyini eğer burda karşılıklı irdelemeye çalışırsak yanlış iş yapmış oluruz. Bunun platformu farklıdır. Buna yönelik soruların sorulmamasını istiyorum. Bunun dışında çok kısya ve mümkünse önümüzdeki mücadeleye ışık verecek sorular veya açıklamalar olsun.

Sayın Şerefoğlu buyurun

• Bitall ŞEREFOĞLU: Şimdi burada Eğitim-Der'in adı geçti, ben birşey eklemek istiyorum, o konuda. Bir kere öğretmen örgütçülüğünde, diğer örgütçülükte de geçmiş iyi bilmek gerekiyor. Yani gerçek hem geçmişe uzanıyor, hem geleceğe uzanıyor. Biz geçmiş irdelediğimiz zaman onun şu veya bu kötü yanlarını veya iyi yanlarını falan ortaya çıkarmak için değil ondan bugün nasıl yararlanacağımızı, ondan yararlanarak daha ileri hedeflere nasıl ulaşacağımızı irdelemek yahut da yararlanmak için geçmişe bakarız. Yani bir küle örgütüne nasıl bakılır? Ona hangi misyonları yüklenebilir? Bunlar konusunda yanlışlıklarımız olduğu inandıym ben. Bir kere kitle örgütlerinde hele bir meslek örgütlerinde yani kitle örgütü de değildi Eğitim-Der ve yahut TÖB-DER, TÖS-DER. Bunlar doğrudan doğruya birer meslek örgütleridir. Meslek örgütlerinin büyük özelliği M olmalı.

1. Demokratik örgüt olmalı

2. Ekonomik, yani üyelerin meslek haklarından doğan ekonomik haklarını elde edebilme açısından olmalı.

Gerçekten bende sayın Kesgeç'in dediğine katılıyorum. Eğer bizim dünki örgütçülüğümüz 200 bin öğretmeni birarada bulundururken onlara bu demokrate ve ekonomik misyon açısından gerekli şeyi verilebilmiş olsaydı ki; bunun verilmemesinde de o örgüte yüklememek gerekiyor. Yani ne TÖB-DER'e, ne TÖS'e yüklememek gerekiyor. O, o günkü demokratik ortam yahutta toplumsal ortamın bir yansımasıdır. Burdan şuna gelmek istiyorum. Bizim Türk-İş'le de iyi işlevler kurmamız gerekiyor.

Ancak şu konuda bir anımı anlatayım ben. Almanya'dan gelen GEV temsilcileriyle beraber Türk-İş'e gittiğimizde onlar şunu söylediler. Türk-İş genel başkanının yanında şunu söylediler. Dediler ki siz Türk-İş'e üye olmalısınız ve onlarla iyi ilişkiler kurmanız gerekir. Bizim ILO da yahut başka platformlarda destekleyebilmemiz ona bağlıdır. Dışarıya çıktığımız zamanda şunu söyledi o Alman sendikacı. Bunlar sizi pek çatılarının altına almazlar, çünkü siz buraya giderseniz dörtüzbün tane öğretmen bunların elinden herhalde bu sendikayı alırsınız diye de size sıcak bakmazlar diye de eklemişti. Bundan şunu da vurgulamak istiyorum özellikle. Mesela velilerle, okul aile koruma dernekleriyle, okul aile birlikleriyle iyi, sıcak bir ilişki kurmayan bir öğretmen hareketinin başarılı olacağına inanmıyorum ben. önce onlarla örneğin dayak atan, çocuğu sınıfta bırakan bir öğretmenin iyi bir öğretmen olmadığına inanıyorum. Şimdi ineğin, sineğin vücut yapısını bilmeyen, Amerika'nın kayalık dağlarından habersiz diye çocuğu sınıfta bırakan bir Öğretmen gerçekten hangi sendikaya girerse girsin, nasıl bir model ona verilirse verilsin, onun başarılı olması mümkün değildir. Buradan şu çıkıyor. Onlarla bizim çok iyi sıcak ilişki kurmamız gerekiyor. Biz geçmiş irdeleme dediğimiz zamani bunu anlıyoruz. Teşekkür ederim.

• Mustafa AKSOY: Şimdi değerli arkadaşlar bu bizim içimizde de halen tartışılmakta olan bir konu. Biz eskiden, yani TÖS ve TÖB-DER döneminde çok politikleştik. Yani ülkeyi yönetmeye kaktık, parti işlevlerini yüklendik, bu nedenle başarısız olduk. Bu vurgulanıyor, sürekli bir biçimde vurgulanıyor. O halde, öğretmenlerin somut ihtiyaçlarından hareket ederek örgüt ancak böyle güçlü kurulur; böyle güçlenir, basan böyle kazanılır. Gerçekten bunun etkisi altında kalıyor, kamuoyu ve bana göre giderek yanlış bir eğilim ortaya çıkıyor. Yani tamamen ekonomik, demokratik taleplerin sınırları içinde hapis olma ve soyutlanması gtoi bir tehlikeyle karşı karşıya kalıyoruz. Nereye el atsanız, inanının genel politikayla karşılaşacaksınız. Maaşımız az dediğinizde; hükümet maaşınıza zam yapmıyor demek istiyorsunuz. Bu bir, ikincisi baskı dönemlerinde örgütler gücünü yitiriyor, kitlesini kaybediyor, yalınlıktan dolayı zayıflıyor, giderek kayboluyor. Ben konuşmamın başlangıcında, konuşmanın çok önemli bölümlerini yapamadığımı da başlangıcında söylemiştim. Demiştim ki öğretmenlerin üzerinde özel olarak baskı var. örnekler vermiştim. Somut bir örnek daha vereceğim. Lütfen ilgilenen arkadaşlar bakınlar. Türk Silahlı kuvvetler iç hizmetler yasasında ne varsa M.E.B. iç hizmetler yönetmeliğinde de o vardır, daha da ileri gidelim. Türk SHahlı Kuvvetler iç hizmetler yasasına göre bir yönetmelik çıkarılmış, iç hizmetler yönetmeliği. Onun aynısı iç hizmet yönetmeliğine alınmış. Başka bir söyleyişle öğretmen askerleştirilmek istenmiş. Şimdi bu konuyla uğraşacağınız zaman karşınıza politik sorunlar çıkıyor, çıkmak zorunda. O hedenle öyle bir denge kurulmalıdır ki kitle örgütleri tümüyle ülkenin sorunlarından uzaklaştırılmasın ülkenin sorunlarıyla onların sorunları arasında bağ kurma işlevi öyle yıldıracak biçimde eleştiriye uğramasın. Ben onu anlatmak istiyorum. Dergi satma da örgütlenmeyle ilgilidir. O kadar baskının

yoğun olduğu bir dönemde 5 bin tane dergi satılabilmek gerçekten çok büyük bir başarıdır, ben öyle değerlendiriyorum. Teşekkür ederim.

• Hasan ÖZDEMİR: Başka efendim, söz almak isteyen veya soru yöneltmek isteyen yok. Şimdi bu toplantı bir kongre veya bir kurultay değil, bunun için burdan bir sonuç bildirgesi beklemek yanlış. Somut öneriler çok olduğu için burdan bir sonuç bildirgesi beklemek yanlış. Somut öneriler çok olduğu ve ben şunu kıvançla belirtiyim; son zamanlarda işte memurlar için tek şey var slogan olarak. Grevli toplu sözleşmeli sendikal hak. Biz bunun için dolduramıyorduk. Son zamanlarda bu konuda ciddi adımlar atıldı ve çok ciddi bir adım şu atılan adım. Bu önerileri tek tek saymak istemiyorum, çünkü arkadaşlara haksızlık etmiş olurum ama şöyle başlıcalarına değineyim. Bir kez anayasadan başlayarak dernekler yasası, sendikalar yasası, iş yasası, 233 ve 308 sayılı kanun hükmündeki kararnamelerin örgütlenmeyi engelleyen hükümlerinin taranarak bunların değiştirilmesi için çaba harcanması. Mevcut örgüt, demek ve odaların iş yeri düzeyinden başlayarak Üyelerini bilgilendirmesi ve

sendikal hakka yönelik eylemler düşünülmesi, son işçi eylemlerinde, tabib odalarının eylemlerini de süzgeçten geçirilerek siyasi partilerle, Türk-İş'le daha sıcak diyaloglar kurulması ve onların belli şeylere zorlanması. Sendika kurup hukuk mücadelesi vermek, gerekirse uluslararası denetim mekanizmalarını harekete geçirmek, geçmiş, geçmişin eylemlerini eleştirel bir yaklaşımla değerlendirerek onlardan kendimize dersler çıkarmak veya kendimize kılavuz edinmek, sendikal hak mücadelesine sadece o alanda çalışanları değil, diğer o alanla ilgili kişileri de çalışanların dışınâakileri de katabilmenin, yol ve yöntemlerini bulmak, model dayatmamak, platformlar oluşturmak gibi, diğerleri yazılı. hepsini tekrarlamıyorum. Bu gibi somut öneriler geldi. Şimdi tabi bu düzenleme komitesi bir amaç için düzenledi bu toplantıyı. O amaca hizmet edecek bazı öneriler geldi onu değerlendirmek, düşünmek ve onu geliştirmekte bu toplantıyı düzenleyen komitenin veya kuruluşların, örgütlerin sorumluluğunda. 3 saati aşkın bir süredir sabırla dinlediğiniz, hayli yoruldunuz. Sendikal hak mücadelesinde atılan bu adımın önerilerimize uygun düşmesi dileğiyle toplantıyı kapatıyorum, teşekkür ederim.

SEMİNER PANEL SERGİ

12 - 14 EKİM 1989

TMMOB
KİMYA MÜHENDİSLERİ ODASI
BURSA TEMSİLCİLİĞİ

KAUÇUK
ve
PLASTİK
TEKNOLOJİSİNDEKİ
YENİLİKLER